

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
MATEMATİK EĞİTİMİ PROGRAMI

MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN YILMAZLIK DÜZEYLERİNİN BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat IRMAK

KASIM – 2015

BAYBURT

BAYBURT ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
MATEMATİK EĞİTİMİ PROGRAMI**

**MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN YILMAZLIK DÜZEYLERİNİN BAZI
DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat IRMAK

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hüseyin IZGAR

KASIM – 2015

BAYBURT

ONAY

Murat IRMAK tarafından hazırlanan “Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı bu çalışma 11.11.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Matematik Eğitimi Bilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. İsmail SEÇER (Başkan)

Doç. Dr. Hüseyin IZGAR (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Gül KALELİ YILMAZ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. ... / 11 / 2015

Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Murat IRMAK

11.11.2015

ÖNSÖZ

Milli Eğitim Bakanlığı' nın matematik öğretmenlerinden beklentileri; eğitim vereceği grubun düzeyine uygun bir çalışma planı hazırlamak, kendisine ayrılan ders saatlerinde bu planı uygulayarak öğrencilere alanı ile ilgili bilgi ve beceri kazandırmak, öğrencilerin başarılarını değerlendirip, başarıyı artırıcı önlemler almak, sosyal kulüp çalışmalarında görev alarak öğrencilerin yeteneklerini geliştirici etkinlikler düzenlemek, öğrencilerin gelişimlerini izlemek, sorunlarının çözümüne yardımcı olmak, alanı ile ilgili gelişmeleri izlemek, bunların öğretim programlarına yansıtılması için ilgililere önerilerde bulunmak, nöbetçi olduğu günlerde okulun düzen ve disiplinini sağlamak, sınıf öğretmeni olarak öğrencilerin alan ve ders seçmelerine yardımcı olmak, yönetimle ilişkilerini sağlamaya çalışmak şeklinde sıralanmıştır.

Ders içi ve ders dışındaki bunca sorumlulukları üstlenen öğretmenlerin bu süreçte yılmazlık düzeylerinin üst seviyelerde olması gerekliliği, hem öğretmenlerin kendilerine verilen görevlerini layıkıyla yerine getirebilmeleri açısından hem de eğitim öğretim faaliyetlerinin amaçlarına ulaşabilmesi için göz ardı edilemez bir zorunluluktur.

Bu araştırmanın eğitim öğretimde yüksek hedefler belirleyen ülkemizde, en temel sorunlardan biri olan matematik dersi başarısının istendik seviyelere çıkarılması adına, bunu sağlama görevini üstlenen matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin üst seviyelerde tutulmasına katkı sağlayacağını umuyorum.

Çalışmamın gerçekleşmesinde, her aşamada değerli öneri ve katkılarıyla bana yol gösteren danışmanım Sayın Doç. Dr. Hüseyin IZGAR' a, araştırmanın her aşamasında destek ve önerileriyle yanımda olan değerli dostlarım Fen ve Teknoloji Öğretmeni Abdul Mecit ABDİ ve İngilizce Öğretmeni Ekrem KOCAGÖZ' e, anket sorularını içtenlikle cevaplayan değerli meslektaşlarıma, verileri elde etmemde bana yardımcı olan okul idarecileri ve öğretmen arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

KASIM – 2015

Murat IRMAK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1 – 8

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9 – 47
1.1. Yılmazlıkla İlgili Kuramsal Açıklamalar	9
1.2. Yılmazlık İle İlişkili Bazı Kavramlar	14
1.3. Yılmazlık Modelleri	21
1.3.1. Kobasa' nın Arabuluculuk Modeli (The Mediation Model)	21
1.3.2. Brown ve Rhodes'un Kuramsal Modeli: Yılmazlığı Besleyen Faktörleri Bütünleştirme ve Uyum Gösterme Süreci (The Process of Integrating and Adapting to Factors That Promote Resiliency)	22
1.3.3. Masten' in Risk ve Yılmazlık Modeli (Model of Risk and Resilience).	23
1.3.4. Kumpfer' in Yılmazlığın Çatısı Modeli (Resilience Framework)	24
1.4. Yılmazlığı Etkileyen Faktörler	24
1.4.1. Yılmazlık ve Risk Faktörleri	24
1.4.2. Yılmazlık ve Koruyucu Faktörler	26
1.4.3. Yılmazlık ve Olumlu Sonuçlar	26
1.5. Yılmazlık Düzeylerindeki Bireysel Farklılıklar	28
1.6. Yılmaz Bireylerin Özellikleri	33
1.7. Yılmazlık Araştırmalarında Temel Yaklaşımlar	40

1.8. Yılmazlıkla İlgili Yayın ve Araştırmalar	40
1.8.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	40
1.8.2. Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar	42

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM	48–54
2.1. Araştırmanın Modeli	48
2.2. Evren ve Çalışma Grubu	48
2.3. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler	49
2.4. Veri Toplama Araçları	51
2.4.1. Kişisel Bilgi Formu	51
2.4.2. Yılmazlık Ölçeği	51
2.5. Verilerin Analizi ve İşlem	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR	55–75
3.1. Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Farklılaşmakta Mıdır?	55
3.2. Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Cinsiyetlerine Göre Farklılaşmakta Mıdır?	59
3.3. Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Yaşlarına Göre Farklılaşmakta Mıdır?	62
3.4. Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Medeni Durumlarına Göre Farklılaşmakta Mıdır?	65
3.5. Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Mesleki Kıdemlerine Göre Farklılaşmakta Mıdır?	69
3.6. Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Görev Yaptıkları Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Farklılaşmakta Mıdır?	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA VE YORUM.....	76 –78
SONUÇ VE ÖNERİLER	79
YARARLANILAN KAYNAKLAR	81
EKLER	88
ÖZGEÇMİŞ	93

ÖZET

Bu araştırmada matematik öğretmenlerinin okul türü, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve okulun bulunduğu yerleşim yeri gibi bağımsız değişkenlerinin yılmazlık düzeylerine etkisi incelenmiştir.

Araştırma genel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırmanın evreni Gümüşhane ve Bayburt illerindeki ortaokul ve liselerde görev yapan matematik öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ise bu illerde bulunan 169' u ortaokul ve 76' sı lisede görev yapan toplam 245 matematik öğretmenidir.

Verilerin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu ve Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır.

Verilerin analizinde bağımsız örneklem t testi, mann-whitney u testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), tukey post hoc testi kullanılmış, önem derecesi .05 olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın bulguları; okul türü ve okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenlerine göre araştırıcı olma alt boyutunda, medeni durum değişkenine göre öngörü alt boyutunda ve mesleki kıdem değişkenine göre lider olma alt boyutunda istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde gruplar arası farklılık olduğu sonuçlarını ortaya koymaktadır. Cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre yılmazlık düzeylerinde gruplar arası farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın bulguları ışığında öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yılmazlık, Yılmazlık Düzeyi, Matematik Öğretmeni, Ortaokul, Lise.

ABSTRACT

In this examination effects of math teachers' autopsy variables like types of the school, gender, age, martial status, occupational seniority and settlement of the school has been examined on the levels of the resilience.

Examination is prepared in general scanning model. Examination includes secondary and hihg school math teachers who study in Gümüşhane and Bayburt cities. Working group of the examination is totally 245 math teachers that 169 of them study in secondary school and 76 of them study in high school in these two cities.

Personal knowledge form and resilience criterion is used for collecting the data.

To analyse the data autopsy independent sample t test, mann-whitney u test, one directional analysis of variance (ANOVA), Tukey Post Hoc Test is used and level of signifance is accepted as 05.

Diagnoses of the examination are giving these results that; there are statistically meaningful differences in the basement of being researcher according to settlement variables,in the basement of prevision according to martial status variables,and in the basement of leadership according to occupational seniority variables .There is no difference on the levels of the resilience according to gender and age variables.

Suggestions are improved by the diagnoses of the examination.

Keywords: Resilience, level of resilience, math teacher, secondary school, high school.

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Risk Faktörleri	25
2	Çalışma Grubunda Yer Alan Okul Sayılarının İllere Göre Dağılımı	48
3	Okul Türüne Göre Frekans Dağılımı	49
4	Cinsiyete Göre Frekans Dağılımı	49
5	Yaşa Göre Frekans Dağılımı	49
6	Medeni Duruma Göre Frekans Dağılımı	50
7	Mesleki Kıdeme Göre Frekans Dağılımı	50
8	Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Frekans Dağılımı	50
9	Okul Türüne Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t-Testi	55
10	Okul Türüne Göre Matematik Öğretmenlerinin İletişim / İlişki Kurma Puanları Arasındaki Farkla İlgili Mann – Whitney U Testi	58
11	Cinsiyete Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t-Testi	59
12	Yaşa Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t-Testi	62
13	Yaşa Göre Matematik Öğretmenlerinin Girişimci Olma Puanları Arasındaki Farkla İlgili Mann – Whitney U Testi	65
14	Medeni Duruma Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t-Testi	66
15	Mesleki Kıdeme Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t-Testi	69
16	Matematik Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili Varyans Analizi	74
17	ANOVA Testi Sonrasında Yapılan Tukey Post Hoc Testi	75

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltma	Anlamı
YÖ	:Yılmazlık Ölçeği
ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
N	: Örnekleme yer alan birim sayısı
Ss	: Standart Sapma
X	: Aritmetik Ortalama
s.	: Sayfa
Ed.	: Editör

GİRİŞ

Dünyanın değişik coğrafyalarında insanlar farklı hayat koşulları altında hayatlarını idame ettirmektedir, buna bağlı olarak farklı çevre ve koşullar insanların hayat standartlarını da olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. Netice itibari ile her insanın hayatını farklı imkanlar dâhilinde sürdürdüğü görülmektedir, kimi insan sosyal ve ekonomik olarak daha elverişli bir ortamda dünyaya gelirken kimisi için koşullar daha kötü olabilir. Yapılan basit sınıflamada, yaşadıkları çevrenin olumlu etkisiyle başarıya, mutluluğa ulaşabilen ve iyi bir eğitim alabilecek imkânları olan insanlar diğerlerine göre daha avantajlı kabul edilir. Yaşadığı çevreden sürekli destek gören insanlar zorluklara karşı daha etkili mücadele edebilirler ve risk almaktan korkmazlar. Karşılaştığı olumsuz durumlarda kendisine her türlü destek ve moral verecek insanların varlığından emin olan kimselerin, bu sayede sorun çözme konusunda kendilerine olan güvenleri daha da artacaktır. Kimi insanlar ise yaşadığı çevrede kendilerini güçlü hissedebilecekleri yeterli desteği bulamazlar; yokluk, çaresizlik, sevgisizlik ve ilgisizlikle karşı karşıya olan bu insanların geleceğe ümitle bakması, sabırlı ve kararlı olması zordur. Çevresel faktörler ve bireysel farklılıklar, insanların hayatta karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmesinde ayırt edici bir rol oynamaktadır. Doğuştan gelen veya sonradan kazanılan bazı özellikler insanlardaki bireysel farklılıkları ortaya çıkarmaktadır (Gürkan,2006a). Her insanın kişilik, duygu ve yaşantı gibi özellikleri birbirinden farklı olup, hiçbir insan tamamen birbiriyle örtüşen özellikler taşımamaktadır (Sipahioğlu, 2008).

Birey, hayatı ve dünyayı inşa etmeye başlamak için öncelikle kendini ve yeteneklerini keşfetmelidir. Bu nedenle birey her durumda mutlu olmak zorunda değildir fakat güçlü olmak zorundadır. Her türlü imkân olsa bile bir işin yapılabilmesi için hevesin olması ön şarttır. Bireylerin yaşamda hedeflerinden asla vazgeçmemeleri gerekmektedir. Vazgeçmemek, pes etmemek gibi kavramlar bireyin hayatında daima yol gösterici olarak bir pusula görevi görebilme önemine sahiptir. Yılgınlık duygusunun başarıyı olumsuz etkileyeceği göz önüne alındığında, insanların yaşamları boyunca yılmazlık duygusuyla hareket etmeleri gerekmektedir. Yılmazlık öğrenilebilen bir şeydir. Tüm bireylerde yılmazlık potansiyeli vardır ve hiç kimse doğuştan yılmaz değildir. Karmaşık bir yapıya sahip olan yılmazlık, dayanıklılık ve mücadelelilik gibi kavramları içerir (Kaner ve Bayraklı, 2010a).Yaşam, bireye hem yılgınlık eğitimi hem de yılmazlık eğitimi sunar. Bunun doğal sonucu olarak birey hem çaresizliği hem de mücadeleciliği, yani bir bakıma

yılmazlığı öğrenebilir. Walsh (2006) yılmazlığın, karşılaşılan bir zorluk durumu sayesinde ortaya çıktığını fakat zorluk durumuna rağmen oluşmadığını belirtmektedir. Bu bağlamda yılmazlık duygusu yani pes etmemek, umudu kesmemek önemlidir. Her türlü zorluğa karşı başarıyı yakalamak için yılmaz olmak, işlevsel yaşamak gerekmektedir. Yüksek yılmazlık düzeyine sahip bir birey olabilmek için işlevsel olmayan davranışların hayattan çıkarılması gerekmektedir. Yılmazlık ve yılgınlığın yüzde ellilik iki dilimi oluşturduğu düşünülürse bunlar arasında yapılan seçimlerin hayatımıza yön verdiğini söyleyebiliriz. Yılmaz birey, yaşamı boyunca önüne çıkan zorluklara rağmen pes etmeyen, zorluklarla mücadele noktasında farklı yollar arayan insan demektir. Başarılı ve mutlu olmayı becerebilen bireyler, yılmazlık yeteneklerini ortaya çıkarabilenlerdir. Olumsuz şartlara rağmen insanları olumlu yönde motive edebilecek “kendi kendini düzeltici eğilimlerin” varlığından söz etmek mümkündür. (Gürkan, 2006a). Değişime açık olan çevresel şartlara uyum sağlama çabasıyla hareket eden bireylerin, hayatlarında bir takım zorluklarla karşılaşmaları kaçınılmazdır. Sevdiği bir insanı kaybeden, sevgilisi bir başkasına âşık olan, işinden çıkarılan, ekonomik bunalım yaşayan, tedavisi mümkün olmayan bir hastalığa yakalanan, doğal afetlere maruz kalan bireyler bir anda boşlukta kalabilmekte ve yaşamları alt üst olabilmektedir. Birey, kendisinin ayakta kalmasını sağlayabilecek becerilere sahip değilse içine sürüklendiği zorluklar karşısında kendisini zayıf hissedecektir. Zor şartlar karşısında kendisini güçsüz hisseden bireylerde duygusal denge bozulmakta, iç gerilim artmakta, kaygı belirtileri görülmekte, uyum bozukluğu ortaya çıkmakta ve üstelik fiziksel hastalıklar baş gösterebilmektedir. Her insan için aynı durum söz konusu değildir, bazı insanlar ise kendileri için gerekli olan gücü ve enerjiyi her zaman üretebilirler ve karşılaştıkları büyük zorluklar karşısında dahi hayatlarını sürdürmekte zorlanmazlar (Terzi, 2005). Terzi (2006) insanların yaşamlarında karşılaşılabilecek sıkıntıların ve risklerin önlenmesinin zor olduğunu fakat karşılaşılabilecek her türlü sıkıntı ve risklere karşı donanımlı ve güçlü bir şekilde başa çıkabilmelerinin mümkün olabileceğini belirtmiş; bunun ise ancak yılmazlık özelliklerinin geliştirilmesine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Yine Terzi (2006), yılmazlığın gerek yapısının gerekse de özelliklerinin belirlenmesi gerektiğini ve bunun ruh sağlığının belirlenebilmesi adına önemli olduğunu ifade etmiştir.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi, sosyal ve psikolojik yönden sağlıklı bireylerin yetişebilmesi için karşılaştıkları stresli, zor ve olumsuz koşullardan etkilenmeyen veya çok az etkilendiği halde kısa zamanda bu olumsuz etkileri

üzerinden atabilen, mücadelecı, dirençli bir kişiliğe sahip olan, fiziksel, psikolojik ve sosyal bakımlardan sağlıklı bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. (Kırımoğlu ve diğerleri, 2010). Herhangi bir olay karşısında her insan farklı tepki verebileceği gibi birtakım olumsuz şartlara maruz kalan öğretmenler de bu durum karşısında aynı tepkiyi göstermeyeceklerdir. Ersever (1994) öğretmenlerin ruh sağlıklarının önemli olduğunu belirtmiş ve ruh sağlığı iyi olan öğretmenlerin verimleri daha yüksek olacağından, kendilerinin ve yetiştirdikleri öğrencilerin topluma katkılarının da aynı oranda yüksek olacağını ifade etmiştir (Akt: Akbayır ve Taş, 2009). “Yılmazlık, Psikolojik Sağlamlık, Dayanıklılık ve Kendini Toparlama Gücü” gibi farklı kavramlarla, bireylerin ruh sağlıklarının yüksek olması, zorluklarla mücadele edebilme ve zorluklara göğüs germe gibi özellikleri ifade edilmektedir (Kırımoğlu ve diğerleri, 2012). Öğretmenler eğitim öğretim sürecinde karşılaşılabilecekleri her türlü olumlu veya olumsuz gelişmeleri kendi lehlerine çevirebilmeli ve kendilerinden her durumda başarılı bir performans beklenildiğinin farkında olmalıdırlar (Kırımoğlu ve diğerleri, 2010). Yaşamı kimi zaman zorlaştıran stres, iş yaşamında da sıkça karşılaşılan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Her işin kendine göre zorlukları olsa da öğretmenlik mesleğinin sorumluluğunun daha fazla olması nedeniyle bu mesleğin günümüzde en zor ve en stresli mesleklerin başında geldiği aşikârdır. Öğretmen, özverili olmalı her gün kendini yenileyerek ve geliştirerek okula gelmelidir. Bu nedenle öğretmenlik yalnızca okul içinde icra edilmez. Eve iş götürmek, çalışmak, çabalamak bu mesleğin doğasında vardır. Öğretmenlik sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde olmayı gerektiren bir meslektir, bu bakımdan değişen şartlara, ilerleyen bilime, yenilenen doğrulara paralel olarak öğretmen kendini sürekli güncellemek durumundadır. Nasıl ki terzi kumaşa, marangoz ahşaba şekil verir, öğretmen de bir bakıma insanı şekillendirmektedir, kullanılan malzemeler göz önüne alındığında öğretmenlik mesleğinin ciddiyeti ve beraberinde getirdiği sorumluluk duygusunun ağırlığı ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda gerek basın gerek yenilikçi çevreler öğretmen modelini, liberal eğitim almış, zeki ve sosyal hayata önem veren profesyoneller olarak tanımlamaktadır. Bir veya daha çok bilim dalıyla bağlantısı olan bu modeldeki öğretmenler, öğrencilerine bilginin erişilebilir ve yararlı olduğunu göstermek adına ustaca çalışırlar. Bu öğretmenler aynı zamanda tüm öğrencilerinin ilgi, ihtiyaç, yetenek veya sahip oldukları şartlar doğrultusunda başarılı olmaları için gayret gösterirler. İnsanların öğretmenlerden beklentileri öğrencilerine sadece bilgi aktarmak ve beceri kazandırmak değildir. Bu görevlerine ek olarak söz ve davranışlarıyla, azimli ve aydın birer eğitici

olmalarıyla ve fazilet sahibi insan portresiyle eğitimli bir insanın nasıl olması gerektiğini göstermelidirler. Toplumun bu yöndeki beklentilerini dikkate alan öğretmenler bu manada kendilerini ve öğrencilerini istenilen biçimde şekillendirmektedir (Çelikten ve diğerleri, 2005).

Bütün kademeleri ve kurumlarıyla eğitimi bir bütün olarak düşündüğümüzde, öğretmenlerin, bu bütünü oluşturan en önemli parçalardan birisi olduğunu görmekteyiz. Öğretmenler eğitim sisteminde en aktif olması gereken ve sistemin en temel ögesi durumundadır (Yılmaz ve Aslan, 2013). Gerek meslek hayatındaki problemler, gerek farklı öğrenci profilleri öğretmenlerin farklı bakış açılarına sahip olmasını gerektirmektedir. Okulda karşılaşılan problemler karşısında öğretmenlerin olayları çok yönlü değerlendirebilmeleri gerekir (Cronbach, 1963; Akt: Can, 2013). Akbayır ve Taş (2009)' a göre öğretmenler, öğrencilerine bilgi aktarmanın yanında onlara karşı iyi iletişim becerilerine sahip olan, yaşlı genç ayrımı yapmadan herkesi seven, yeterli alan bilgisine sahip, özgüveni yüksek, yenilikçi ve coşkulu, davranışları ile öğrencilerine örnek olan, onlara dersini sevdiren, öğrencilerinin sosyal ve psikolojik sorunlarına duyarlı olan ve çözüm arayan, onların araştırmacı olması, bulduğu sonuçları yorumlayabilmesi, problem çözebilmesi ve düşünebilen bireyler olarak yetişebilmesi için çaba harcayan insanlar olmalıdırlar. Öğrencilere göre iyi bir öğretmen, başarıya giden yolda kendilerini destekleyen, kendilerine insan olarak anlama gayreti ile samimice zaman ayırabilen, kendilerini ve eğitim faaliyetlerini iyi organize edebilen, mizah karakterine sahip, yeni bir bilgi öğrendiklerinde kendilerini iyi hissettirmesini bilen, öğreteceği şeyler konusunda hevesli, coşkulu ve istekli olan, her zaman dürüst davranan, kendilerine karşı sorumluluk bilincine sahip, anlayabilecekleri biçimde konuları aktaran ve ifade edebilen kişidir (Gage ve Berliner, 1988; Akt: Can, 2013). Claparede, “Öğretmenin en önemli erdemi, çok bilgili olmak değil, şevk sahibi olmaktır. O kendi mizacından farklı mizaçların ve farklı zihinlerin de bulunduğunu iyi bilmeli, çocuğun düzeyine inmeli, çocuğun karşısına hasım gibi değil, bir dost gibi çıkmalıdır” değerlendirmesinde bulunmuştur (Akt: Akyüz, 1983). Gürkan (2014) bireylerin kendi özelliklerini, tarihi geçmişini ve farklı kültürlere sahip insanları tanımalarını ve anlamalarını, farklı kültürel özelliklere sahip insanların birbirlerine karşı anlayışlı olması ve uyum içerisinde yaşayabilmeleri açısından gerekli olduğunu belirtmiştir. Bayrak (2004) iyi öğretmenlerin, stresli okul ortamına rağmen ayakta kalan, okulda ve okul dışında iyi iletişim becerilerine sahip olan, eğitimle ilgili karşılaştığı

sorunları çözebilen, mesleğine değer veren, kalitesini artırma uğraşında olan, elde ettiği başarılarından zevk alan, zor eğitim şartlarının üstesinden gelinmesinde öğrenci ve ailelerine yol gösteren, tutarlı olan, sorumluluk bilinci taşıyan, yansıtıcı ve sürekli iyi olma yolunda istekli olan özellikler taşıması gerektiğini ifade etmektedir (Akt: Kırimoğlu ve diğerleri, 2010).

Öğretmenlik mesleğinde kariyer yapma ve meslekte kendilerini geliştirme imkânı çok sınırlıdır. Ayrıca görevli oldukları okulların ilgili üniversitelere uzak oluşu ve iş yoğunlukları bunları iyice zorlaştırmaktadır. Akbayır ve Taş (2009), isteksiz ve kalitesiz öğretmenlerin yetişme sebebinin ülkemizde öğretmenlik mesleğine karşı olan olumsuz bakış açısından kaynaklandığını belirtmektedir. Mesleğini gönülden seven, çocuklara ve insanlara değer veren, öğretme hevesi taşıyan kaliteli öğretmenlerin yetiştirilmesi hedeflenmeli, bu özellikleri taşıyan öğretmenlerin eğitim öğretim camiasına bir an önce monte edilmeleri sağlanmalıdır. Kalitesiz, isteksiz ya da yetersiz öğretmenlerin, yetiştirdikleri öğrencilerin okulu ve dersleri sevmeleri mümkün olmayacaktır. Gelecek nesillerin sağlıklı bireyler olarak istendik seviyede yetişebilmesi ve eğitim öğretimde hedeflenen başarıya ulaşılabilmesi için bu görevi icra eden öğretmenlerin kendisiyle barışık, mesleğine saygı duyan, zorluklarla mücadele eden, dayanıklı, yeniliklere açık olma gibi özellikler taşımaları şarttır (Kırimoğlu ve diğerleri, 2010).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada ortaokul ve lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum, okul türü, okulun bulunduğu yerleşim yeri gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt Amaçlar

1. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri görev yaptıkları okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?
2. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

4. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri medeni durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

5. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri mesleki kıdemlerine göre farklılaşmakta mıdır?

6. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yerine göre farklılaşmakta mıdır?

Araştırmanın Önemi

Bireyin kendi yaşamından zevk alabilmesi, karşılaştığı sorunlarla baş edebilecek özellikler taşıması ve yılgınlığa düşmeden sorunlarını çözebilmesiyle daha mümkün hale gelmektedir (Gürkan, 2014).

Kararırmak (2006), bireylerin kendi yaşamlarında karşılaştıkları olumsuz durumların etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla yapılan çalışmaların sürekli dikkat çektiğini belirtmektedir.

Okul ortamında bulunan öğretmenler yılmazlıkla ilgili birbirinden farklı düzeylerde özelliklere sahiptirler. İçsel ve çevresel koruyucu etmenlerin yılmazlığın geliştirilmesinde katkısı oldukça fazladır. Öğretmenlerin, gerek özel gerekse de iş hayatlarında, sorunlarıyla baş edebilen, iyi iletişim becerilerine sahip olan, sürekli aktif ve yılmazlığı geliştirebilecek koruyucu faktörlerden haberdar olan özellikler taşımaları ve bunları gerektiği şekilde hayata geçirebilen kimseler olmaları beklenmektedir. Yılmaz bir birey olarak mesleğinde, aile yaşamında doyum sağlayıcı ilişkiler kurabilen yaşamdan zevk alan ve geleceğe ilişkin umutlar besleyen bir birey özelliği taşımaları hem toplum açısından hem de kendisi açısından önem taşımaktadır. Öğretmenlerin, yılmazlık düzeyleri yüksek bireyler olarak iş ve aile hayatlarında iyi ilişkiler kurma becerisine sahip olan, hayattan zevk alabilen ve geleceğe umutla bakan özelliklere sahip olmaları hem toplum hem de kendisi açısından son derece önemlidir.

Literatürde yılmazlıkla ilgili olarak ülkemizde ve yurt dışında yapılan çalışmalara rastlamak mümkündür. Ülkemizde son yıllarda bu tür çalışmaların eğitim, aile, sağlık, spor gibi alanlarda genç ve yetişkinler üzerinde yapılanlarına daha çok rastlanmaktadır. Bunlar içerisinde matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir çalışma bulunmamaktadır. Ülkemizde eğitimin en temel sorunlarından biri konumunda

bulunan matematik dersi göz önüne alındığında bu dersin öğretimini yapan matematik öğretmenlerine yönelik bu çerçevede bir çalışmanın yapılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple bu araştırma matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin incelenmesi üzerine yapılmış Türkiye'deki ilk çalışma olarak, bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Ayrıca bu araştırmanın sonuçlarının;

1. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerine etki eden faktörlerin tespit edilip, yılmazlık düzeylerinin yükseltilmesi için gerekli tedbirlerin alınması açısından ilgilileri bilgilendirmesi,
2. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin artırılması yoluyla öğrencilerin matematik dersindeki başarısının artırılmasına yardımcı olunması,
3. Matematik öğretmenliği mesleğini seçmek isteyen bireyler için mesleğin sorunları ile ilgili bilgi ve rehberlik verilebilmesi,
4. Milli Eğitim Bakanlığı'nın yapacağı, eğitim sorunlarını tanılayıcı ve düzenleyici çalışmalara bu çalışmanın da katkıda bulunması beklenmektedir.

Varsayımlar

1. Bu çalışmada, çalışmaya katılan matematik öğretmenleri uygulanan bilgi toplama araçlarını içtenlikle ve doğru olarak cevaplandırmışlardır.
2. Çalışmada bilgi toplama amacıyla kullanılan form ve ölçekler çalışmanın amacına uygundur.
3. Çalışmaya katılan matematik öğretmenleri % 3,42 kabul edilebilir hata oranı ve % 99 güven düzeyi ile evreni temsil edecek niteliktedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmanın sonuçları matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin okul türü, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenleri ile sınırlıdır.

2. Araştırmanın sonuçları Gümüşhane ve Bayburt illerinde bulunan toplam 119 adet ortaokul ve lisede görev yapan matematik öğretmenleriyle sınırlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL TEMELLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1.Yılmazlıkla İlgili Kuramsal Açıklamalar

Masten (2001) yılmazlığı, bireylerin riskli durumlarla karşılaştıklarında bu durumun olumsuz etkilerinden başarılı bir şekilde kurtulmaları ve önceki normal durumlarına dönebilmeleri yeteneği olarak tanımlamıştır.

Walsh (2006) yılmazlığın aktif bir süreç olduğunu belirtmiş, karşılaşılan zorluk durumlarından daha da güçlenerek çıkmayı, dayanıklı olmayı ve krize rağmen gelişim göstermeyi sağladığını ifade etmiştir.

Grotberg (1995)' e göre yılmazlık, yaşamda karşılaşılan güçlüklerle yüz yüze gelinmesi, bu güçlüklerle başa çıkılabilmesi üstelik bu güç durumların içinden daha fazla güçlenerek çıkılmasını sağlayan, bireyin sahip olduğu bir yeterliliklerdir (Akt: Bayraklı, 2010). Rutter (1999) yılmazlığın, psikopatolojiye yol açabileceği öngörülen büyük bir risk durumu karşısında beklenenin aksine olumlu sonuçlar elde etmek olduğunu ve risk içeren yaşantılara karşı gösterilen direnci ifade ettiğini belirtmektedir (Akt: Bayraklı, 2010).

Henderson ve Milstein (1996) olumsuzluklara karşın ayakta kalabilen ve çevreyle olan etkileşimlerini başarılı bir şekilde sürdürebilen bireylerin stresli durumlarla karşılaştıklarında genellikle yılmaya düşmediğini, aksine kendilerini kısa zamanda toparladıklarını, üstelik olumsuz çevresel şartlardan ve sıkıntı veren durumlardan her defasında daha da güçlenerek çıktıklarını ifade etmektedir. Olumsuz yaşam şartlarına rağmen başarılı bir uyum gösteren bireylerle yapılan çalışmalarda ruh sağlığı alanında rastlanabilmektedir. Bu çalışmalarda “resilient” (kendini çabuk toparlayan, çabuk iyileşen kişi) kelimesi, zor şartlara rağmen beklenmedik ve olumlu başarılar kazanma, sıra dışı durum ve şartlara uyum sağlama yeteneğine sahip olan kimseleri tanımlamak için kullanılırken, “resilience” (kendini toparlama gücü, çabuk iyileşme gücü) kelimesinin bir kişilik özelliği olarak kullanıldığı görülmektedir (Terzi, 2008a). Türkiye’ de yapılan farklı çalışmalarda “resilience” kelimesinin karşılığı “yılmazlık” (Öğülmüş, 2001), “psikolojik sağlamlık” (Gizir, 2004) ve “kendini toparlama gücü” (Terzi, 2008a) olarak kullanılmıştır. Bazı araştırmalarda “sağlamlık” (Dayıoğlu, 2008; Gizir, 2004; Kararımak, 2007; Kaya, 2007; Sipahioğlu, 2008; Yalım, 2007) veya “dayanıklılık” (Eminağaoğlu, 2006) ifadeleri

tercih edilirken bazılarında ise yılmazlık kavramı tercih edilmiştir (Bayraklı, 2010; Bayraklı ve Kaner, 2010; Gürkan, 2006a, 2006b, 2014; Kırımoğlu ve diğerleri, 2010; Kırımoğlu ve diğerleri, 2012; Kaner ve Bayraklı, 2009a, 2009b, 2010; Özcan, 2005).

“Resilience” kavramı ülkemizde “yılmazlık” olarak Öğülmüş (2001) tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Öğülmüş (2001), resilience terimine karşılık “yılmazlık”, resilient karşılığında da bu niteliğe sahip kişileri ifade eden anlamında “yılmaz” terimini kullanmıştır. Özcan (2005) ise çalışmasında “resilient” karşılığında kullanılan yılmaz terimine ek olarak “yılmaz bireyler” ve “yılmaz kişiler” terimlerini de kullanmıştır. Gürkan (2006a), yılmazlığı etkileyen faktörleri; risk faktörleri, olumlu sonuçlar ve koruyucu faktörler olarak sıralamış ve “yılmazlık” kavramının olumsuz durumlar karşısında başarıya ulaştırabilecek kişisel nitelikler barındırdığını belirtmiştir.

Tahribat öncesindeki işlev seviyesine geri dönmeyi ifade eden “Resiliency” oluşan kesinti veya tahribatın akabinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda dayanıklılık ve sağlıktan daha fazlasını ifade eden “resiliency” için hem sözlük hem de literatürdeki tanımları baz alındığında en uygun olan kavramın yılmazlık olduğu görülmektedir (Bayraklı, 2010).

Yılmazlık, psikolojik sağlık, kendini toparlama gücü veya dayanıklılık gibi kavramları içeren “Resilience”, zor şartlara maruz kalındığındaki elastikiyeti ve ileri derecedeki dirençli olma durumunu ifade etmektedir (Kırımoğlu ve diğerleri, 2010).

Sosyal bilimcilere göre yılmazlık, yüksek risk faktörlerine karşın bireyleri koruyan özelliklerdir (Can ve Can, 2008).

Yılmazlık terimi, psikoloji literatüründe üç grubu tanımlamak için kullanılmaktadır. Birinci grup, yüksek risk altında bulunmalarına rağmen başarılı olan ünlü kişilerdir. İkinci grup, stresli deneyimlere rağmen iyi bir şekilde uyum sağlayan kişilerdir. Üçüncü grup ise, travmaların üstesinden gelen çocuklardır. Bu çocuklarla yapılan çalışmalarda, çocukların, zorlukların üstesinden gelmelerini sağlayan bireysel özellikleri üzerinde durulur (Masten,1994; Akt: Onat, 2010).

Yılmazlıkla ilgili yapılan çalışmalarda değişik düzeylerde de olsa her insanın temelde yılmazlığa sahip olduğu ve sağlıklı gelişim gösteren bireylerin yılmazlık düzeylerinin de buna bağlı olarak arttığı ifade edilmektedir (Benard, 1995; Masten, 2001;

Thomsen, 2002; Akt: Arastaman ve Balcı, 2013). Arastaman ve Balcı (2013)' ya göre yılmazlık kendiliğinden gelişmez ve yılmazlık bireylerin buldukları ortamda kendilerine karşı gösterilen ilgiye, desteğe, sevgiye ve saygıya bağlı olarak gelişim gösteren bir özelliktir.

Henderson ve Milstein (1996)' e göre yılmazlık “kendi kendini düzeltme ve gelişme süreci” veya “tekrar toparlanma, zorluklara dayanma ve kendini iyileştirme kapasitesi” dir.

Henderson ve Milstein (1996) bireylerin sahip oldukları yılmazlık düzeylerinin sabit kalmadığını, değişik zamanlarda artabileceğini veya azalabileceğini ifade etmiştir. Bazı durumlardaki zorluklar karşısında yılmaz olabilen bireyler farklı risk içeren durumlarda bunu başaramayabilirler (Rutter, 2007; Akt: Gürkan, 2014).

Yılmazlık, kötü veya zor bir durum karşısında kendini toparlama, değişime uyma ve zorlukları yönetme kabiliyetidir (Joseph, 1994; Akt: Onat, 2010). Her insan yaşamı boyunca türlü güçlüklerle karşılaşır. Bazı insanlar bu güçlüklerle baş edebilirken bazıları ise baş edemez ve anlamlı bir varoluşu sürdürülemez (Gençtan, 2000).

Yılmazlık “meydan okumalar ve tehditler içeren bir çevreye rağmen başarılı bir uyum neticesi, süreci veya kapasitesi” olarak tanımlanmıştır. Genellikle, insana atfedilen bir özelliği ifade etmektedir. Yılmazlık özelliği farklı şekillerde değerlendirilmekte; kişisel bir özellik, bir süreç veya bir sonuç olarak görülmektedir (Glantz ve Sloboda, 1999; Akt: Onat, 2010). Yılmazlık, hem çevresel hem de biyolojik koşullardan etkilenir, ancak dinamiktir, değişik koşullar ve zaman içinde farklılık gösterir (Kirby ve Fraser, 1997; Akt: Onat, 2010).

Yılmazlık, bireyin, olumsuz çevre koşullarına rağmen zorlukların üstesinden gelerek başarılı bir insan olarak yaşamda yerini almasını ifade eden geliştirilebilir bir özelliktir. Redhouse Sözlüğü'nde (1998:825) resilience ve resiliency kelimelerinin anlamı “esneklik, çabuk iyileşme kabiliyeti” olarak geçmektedir. Resilient kelimesi ise “uzanıp kısalan, elastiki, esnek, çabuk iyileşir (bünye)” olarak açıklanmaktadır (Onat, 2010).

Boss (2006: 48) yılmazlığı, esneyen bir lastik ve bükülen bir asma köprü örneğiyle açıklamaya çalışmış, yılmazlığın, yaşamda karşılaşılan zorluk ve baskı durumlarında tıpkı lastik gibi esnemeye veya asma köprü gibi bükülmeye benzediğini ifade etmiştir. Bu

benzetmede asma köprüde hissedilen baskı stresi tarif ederken, köprüyü sallayan gücün zorluklar, köprünün çökmesinin kriz ve köprünün yıkılmadan üzerinde bulunan baskılara bükülme özelliğiyle karşılık vermesinin ise yılmazlık olduğunu ifade etmeye çalışmıştır (Akt: Bayraklı, 2010).

Her araştırmacı yılmazlığı farklı tanımladığından yılmazlığın ortak bir tanımı yoktur (Onat, 2010). Masten (1994) yılmazlığı, zor şartlara maruz kalındığında bireyin gösterdiği içsel ve dışsal iyi uyum olarak tanımlamıştır. Psikolojik uyum, içsel süreçler ve dışsal davranışlar olmak üzere iki ana parçadan oluşmaktadır. İçsel uyumu ifade eden terimleri içsel denge ve egogücü olarak belirtirken, içsel uyumsuzluğu ruhsal sıkıntı, bozulma ya da kaygı terimleri ile tanımlamıştır. Psikolojik uyum, yeterliliği ve toplumsal uyumu ifade ederken, zayıf psikolojik uyumun antisosyal davranışlar gösterme ve sosyal uyumsuzlukları ifade ettiği görülmektedir (Akt: Onat, 2010).

Yılmazlık, bireyin, problemlerle, engellerle, başarısızlıklarla, yetersizliklerle, kendine zarar verici bireysel olumsuz özelliklerle veya güçsüzlüklerle mücadele ederken bireyin gösterdiği direnç ve üstesinden gelme sırasında gözlenebilir (Glantz ve Sloboda, 1999; Akt: Onat, 2010). Yılmazlık risk, zorluk ve kendini iyi hissetmeye tehdit oluşturan durumlarla başa çıkmak için bir süreç ve sonuçtur (Johnson, 2008; Akt: Onat, 2010).

Deneysel bulgular yılmazlığın dinamik, gelişimsel ve bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu olduğunu gösterir. Yılmazlık genellikle, zorluklara rağmen kişinin gelişmesini sağlayan stres-yılmazlık kişilik özelliğini içeren uyum olarak düşünülür (Onat, 2010).

Araştırmacılar arasında, yılmazlığın özellik, süreç ya da bir sonuç olup olmadığı konusunda anlaşmazlık olsa da çoğu araştırmacı tarafından birey ve çevresi arasında dinamik bir süreç ve bir sonuç olduğu kabul edilir (Ahern ve diğerleri, 2008; Akt: Onat, 2010). Glantz ve Sloboda (1999) yılmazlık kavramının gerçekleşmesi zor olan olumlu sonuçları ifade ettiğini belirtmişlerdir (Akt: Onat, 2010).

Yılmazlık, gelişimsel risklere, şiddetli stresörlere veya kronik sıkıntılara rağmen sonuç olarak iyi uyumu ifade eder. Gelişimsel görevlerin gerçekleştirilmesini engelleyen sıkıntılara rağmen yerine getirilmesi yılmazlık olarak değerlendirilir ve bir süreçtir. Çevresel şartlar değiştikçe, bireyin stresörlere etkilenmesi ve yılmazlığı çevreye bağlı olarak değişir (Masten, 1994; Akt: Onat, 2010). Bireyin psikososyal kırılganlığı da yaşamın her döneminde risk ve koruyucu faktörlerle birlikte değişir (Onat, 2010). Carver

(1998) yılmazlığı, stresli durumlar sebebiyle bireyin fonksiyonlarında baş gösteren aksaklıkların derhal onarımının yapılması ve ilk durumdaki işlevsel haline dönebilmesi olarak tanımlamıştır (Akt: Bayraklı, 2010).

İlk zamanlarda sadece bireyin özelliklerini veya bir grup insanı ifade etmek için kullanılan yılmazlık, son zamanlarda topluluklar ve kurumlar için de kullanılmaya başlanmıştır (Gordon ve Song, 1994; Akt: Onat, 2010).

Greene (2002), Latince “resiliens” (yılmaz, sağlam) kökünden türeyen yılmazlık kavramının önceki haline kolay dönebilen esnek bir maddeyi ifade ettiğini belirtmektedir (Akt: Gürkan, 2006b). Redhouse İngilizce Sözlüğü’nde (2002) yılmazlık; dirençlilik gösterme, çabuk toparlanabilme, zorlukların üstesinden gelebilme gücü, esneklik durumu olarak tanımlanmaktadır. Amerikan Heritage Sözlüğü (1982) ise yılmazlığı “değişim, hastalık ve kötü kaderden hızlıca kurtulma, iyileşme” olarak tarif etmektedir. Webster Yeni Yirminci Yüzyıl İngilizce Sözlüğü’nde (1958) ise yılmazlık “sıkıştırıldıktan sonra eski haline gelmek / dönmek ve güç, enerji, cesaret kazanmak” şeklinde ifade edilmektedir. The Random House Sözlüğü de (1967) yılmazlığı, “sıkıştırılıp ya da esnetildikten sonra orijinal formuna ya da pozisyonuna dönebilme becerisi” biçiminde tanımlamaktadır (Gürkan, 2006b).

“Yılmazlık, bir çocuğun stresle nasıl baş ettiği ve travmadan nasıl kurtulduğu/ iyileştiği ile ilgilenen genel bir kavramdır. Yılmazlık, olumlu baş etmenin sonuçları olan, uyum ve yeterlik gibi olumlu gelişme, geleceğe yönelme ve umut ile ilgilidir” (Murphy, 1987; Akt: Gürkan, 2006b). Masten ve diğerlerine (1990) göre yılmazlık, “zorlayıcı ve tehdit edici koşullara rağmen başarılı bir adaptasyon yeteneğine sahip olmak, bu süreçte gayret göstermek ve sonuçta da başarılı olmaktır”.(Akt: Gürkan, 2006b).

Benard (1991) yılmazlığı, gelişim sürecinde karşılaşılan yüksek risk faktörlerine karşın başarılı uyum gerçekleştiren koruyucu sistemler ya da özellikler olarak ifade etmektedir. Linquanti (1992)’ ye göre yılmazlık, ağır stresli ve olumsuz durumlara maruz kalmalarına karşın, yüksek risk taşıyan problemlilerden uzak durabilen bireylerdeki özelliktir. (Akt: Gürkan, 2006b). Akademik başarısızlık, madde bağımlılığı, ruh sağlığının zarar görmesi, kural ve kanunlara uyulmaması ve başkalarının mallarına zarar verilmesi karşılaşılan bu tür olumsuz durumlara örnek olarak verilebilir (Gürkan, 2006b). Rutter

(1990) ise yılmazlığı, stresli ve olumsuz şartlar karşısında, bireylerin gösterdiği olumlu tepkiler olarak ifade etmiştir (Akt: Gürkan, 2006b).

Tüm yılmazlık tanımları incelendiğinde iki önemli durum göze çarpmaktadır. Birinci durum bir tehdit veya zorluk durumuyla karşılaşmak ikinci durum ise bu tehdit veya zorluğa karşın yıkılmadan dimdik durmak ve başarılı uyum sağlamaktır (Rutter, 2006; Akt: Kaner ve Bayraklı, 2010a). Bu durumda, yılmazlık, koruyucu faktörler ile risk faktörleri arasındaki karmaşık bir etkileşim olarak ifade edilebilir (Naglieri ve LeBuffe, 2004; Akt: Kaner ve Bayraklı, 2010a).

Yılmazlık tanımları arasındaki ortak noktalar göz önüne alındığında yılmazlığın, birey ve çevresinin sahip olduğu özelliklerin karmaşık bir etkileşimini içerdiği, stresle başa çıkma sürecindeki dengeyi gösteren, bireyin yeterlilik seviyesini artıran gelişimsel ve dinamik bir süreç olduğu ifade edilebilir (Stewart ve diğerleri, 1997; Akt: Bayraklı, 2010).

Kaner ve Bayraklı (2010a) yılmazlığın, bireysel olduğu kadar ailesel ve toplumsal düzeyde de ortaya çıkan bir özellik olduğunu ifade etmiştir.

1.2.Yılmazlık İle İlişkili Bazı Kavramlar

Rutter (1999) yılmazlığın, risk ve koruyucu faktörlerin arasındaki etkileşim sonucu meydana gelen dinamik bir kavram olduğunu belirtmiş ve olumsuz durumların etkisinin bu dinamik yapı sayesinde değiştiğini öne sürmüştür. Bireyler karşılaştıkları riskli durumlarda semptomatik ya da fonksiyonel olmayan davranış gösterme eğiliminde bulunurlar. Risk durumuyla karşı karşıya kalma ve buna karşılık gösterilen sağlıklı işlevler göz önüne alındığında ilişkiyi düzenleyen faktörler önemli hale gelmiştir. Koruyucu faktörler olarak isimlendirilen bu faktörler, risk ya da zorluk durumunun etkisini düşüren veya tamamen ortadan kaldıran, sağlıklı bir uyum ve bireyin yeterliliğini geliştiren durum olarak ifade edilmektedir (Luthar ve Cicchetti, 2000; Masten, 2001; Patterson, 2002; Akt: Güngör, 2014).

Yılmazlık sadece insanların zorluklara verdiği tepkiyi tanımlamak için kullanılmaz, diğer disiplinlerde de kullanılır. İlk olarak 1920'lerde fizikte metallerin elastiki özelliğini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu tanım, psikolojik travmaya karşı insan reaksiyonlarının benzerliği gibi ilginç bir konuya işaret etmektedir (Brom ve Kleber, 2009; Akt: Onat, 2010).

Son yıllarda yapılan çalışmalarda olumlu psikoloji çerçevesinde yılmazlık (resilience) kavramının üzerinde önemle durulmaya çalışıldığı görülmektedir (Bonanno, 2004; Demirbaş, 2010; Masten, 2001; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000; Akt: Gürkan, 2014). Bireylerin güçlü yönlerine odaklanan ve bireyin kendi potansiyelini maksimum seviyede kullanması gerektiğini öneren olumlu psikoloji, psikoloji biliminin normal bireylerin yaşam koşullarının iyileştirilmesini hedeflemesi gerektiğine dikkat çekmektedir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000; Akt: Gürkan, 2014). Psikolojik rahatsızlıklara ek olarak bireylerin sahip olduğu güçler de önemli görüldüğünde, yılmazlık, iyilik hali, duygusal zekâ, hayatın anlamı ve mutluluk gibi kavramlar psikoloji literatüründe kendine yer edinmeye başlamıştır (Gürkan, 2014).

Birey yaşadığı ortamın zorlukları ve talihsizlikleriyle karşılaştığında, kendisini yaşamaya devam ettiren bir yapılandırıcı güç olan yılmazlığa ihtiyaç duyar. Bireyin zorluklarla baş etmesini ve zorlukların getirdiği değişikliklere uyum göstermesini sağlayan faktör başa çıkma davranışı ve kişisel gücüdür (Onat, 2010).

Yılmazlık faktörleri, genç insanların zorlu koşullarda bile stresle yapıcı bir şekilde başa çıkmalarını sağlayan kişisel ve sosyal kaynaklar olarak tanımlanabilir. Sosyal kaynaklar formal ve formal olmayan ağları içerirken kişisel kaynaklar kişilerarası ve başa çıkma stratejilerini içerebilir (Mc Namara, 2000; Akt: Onat, 2010).

Bireyin olumsuz çevre koşullarıyla baş edebilmesi için koruyucu faktör işlevi gören sosyal destek kendi etkisini gösterirken şu mekanizmaları içerir. Sosyal kaynaklar yeterli olmayı destekler, stresle başa çıkmada aile ve arkadaşların tavsiye ve doğrudan yardımlarını içerir, potansiyel stres yapıcıların azaltılması veya onlardan kaçınılmasına katkıda bulunur, stres yapıcının kendisiyle doğrudan ilişkisi olmayan etki alanından çıkıp rahatlamak için bir kaçış noktası ve etkili başa çıkma stratejilerinin kullanılması için olanak sağlar (Mc Namara, 2000; Akt: Onat, 2010).

Yılmazlığın ender, sıra dışı uyum süreçlerinden çok bireylerin ortak olan uyum süreçleri sonucu ortaya çıktığı düşüncesi destek çalışmaları için iyimser bir bakış açısı sağlar (Masten ve Powell, 2003; Akt: Onat, 2010).

İnsan doğası çevresel etkilerle şekillendiğinden olumsuz çevre koşullarının düzeltilmesi büyük önem taşımaktadır (Kağıtçıbaşı, 2007).

Yaşamda değişim kaçınılmazdır, ancak, bazı insanlar için üzüntü kaynağıdır. Değişime uyum sağlamaya yetenekli insanlar stresle daha iyi baş edebilirler ve psikolojik olarak daha dayanıklı olabilirler. Değişimi nasıl algıladığımız ve nasıl başa çıktığımız değişimin ne kadar stresli olacağını belirler. Değişim ile başa çıkabilme kolaylığı bizim mizacımızda az veya çok vardır (Joseph, 1994; Akt: Onat, 2010). Bireyin kişisel özellikleri ve çevresinde karşılaştığı durumlar o kişinin uyum düzeyini belirler. Birey, dinamik bir süreç olan uyumu, yaşam boyu çevresinde meydana gelen değişikliklere rağmen çeşitli tepkiler geliştirerek sağlamaya çalışır (Gençtan, 2004).

Reynolds ve Ou'a (2003) göre yılmazlık, gelişimsel araştırmalarda çok çalışılan bir konudur. Bunun nedenleri; öncelikle gelişimin olumlu bir sonucu olması ve psikolojinin uzun zamandır konuları arasına giren fonksiyonunu yerine getiremeyen organların neden olduğu davranışlara yönelik alternatif bir bakış açısı sağlamasıdır. Aynı zamanda, klinik araştırmalardan öte disiplinler arası ve toplumun geniş kesimi tarafından çok ilgi çeken dinamik bir konseptte sahip olmasıdır. Ayrıca, yılmazlığa ihtiyacı olan kesime ve yılmazlığı geliştirmek için destek sağlanabileceği konusuna dikkat çekerek, riskle karşılaşan kişilerde beklenmeyen başarı ve normalde olmayan olumlu gelişmelere vurgu yapması nedeniyle de etkili bir konudur. Diğer bir nedeni ise, yılmazlığı desteklemekte önemli bir konu olan risk koşullarına uyum sağlamayı kolaylaştıran koruyucu faktörler konusunda geniş bir bakış açısı sağlamasıdır (Akt: Onat, 2010).

Yılmazlıkla ilgili kavramlar şu şekilde ifade edilmektedir.

Risk: Fiziksel sıkıntılar, incinirlik veya risk faktörleri olarak ele alınır (Masten,1994; Akt: Onat, 2010). Sıkıntılar ve olumsuz faktörler; her zaman gelişimi olumsuz yönde etkilemez, bazen direnci artırıcı ya da daha yapıcı tepkilerin ortaya çıkmasını sağlayabilirler (Gordon ve Song, 1994; Akt: Onat, 2010). Genelde, olumsuz hayat şartlarını ve istenmeyen olumsuz sonuçları ortaya çıkarma olasılığı olan faktörleri ifade etmek için kullanılır, çeşitli olumsuz sonuçların yaşanma ihtimalini artırır (Özcan, 2005). Risk kavramı genetik ve çevresel faktörler yanında yoksulluk gibi bağlamsal değişkenleri de kapsar. Bağlamsal etkiler, bütün risk üzerinde doğrudan ya da dolaylı etkilere sahip çevresel koşullardır. Risk çalışmaları; hamilelik, tutuklanma gibi tek bir stresli durumu ele aldığı gibi günlük yaşam içinde meydana gelen kronik stres ve küçük yaşam olaylarını da ele alabilir. Risk ve koruyucu faktörler her yaşam ortamında olabilir (Kirby ve Fraser, 1997; Akt: Onat, 2010).

Risk faktörleri, insanların etkisiz işlevde bulunmalarına yol açabilecek tehditler oluşturur. (Hawley, 2000; Akt: Bayraklı, 2010). Risk faktörleri, bir zorluk veya olumsuzluğun meydana gelme ihtimalini artırabilecek ya da karşılaşılabilecek bir problemin devam etmesine sebep olabilecek etkilere (Kirby & Fraser, 1997; Akt: Terzi, 2008a). Genetik, psikososyal, biyolojik ve demografik şartları veya özellikleri içeren risk faktörleri, birey, aile ve toplum sarmalında birtakım problemlerin ortaya çıkmasına veya mevcut sorunların artmasına sebep olabilir (Terzi, 2008a).

Rutter (1987) riskin, uyumsuz davranışlara veya patolojiye direk olarak yol açabilecek çeşitli durumlar olduğunu belirtmiştir (Akt: Terzi, 2006). Risk kavramı, muhtemel olumsuz sonuçları kestirebilen bir parametre olarak kullanılmakta ve olumsuz yaşam koşullarını ifade etmektedir. Risk faktörlerini üç başlık altında ele alırsak bunları; kişiyle ilgili risk faktörleri, aile ile ilgili risk faktörleri ve sosyal risk faktörleri olarak sayabiliriz. Kişiyle ilgili risk faktörlerini; bireyin özgüveninin olmaması, etkili başa çıkma sistemlerinden yoksun olması, irade gücünün az olması, saldırgan bir yapıya sahip olması, sosyal değerlere kayıtsız kalması ve uyumlu olmayan davranışlar göstermesi şeklinde sayabiliriz. Aile ile ilgili risk faktörleri, anne ya da babada baş gösteren hastalık durumu, anne babanın boşanması, anne babadan herhangi birinin olmaması, aile ile birey arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir şekilde kurulamaması, aile içi şiddetin ve cinsel istismarın olması olarak sayılabilir. Sosyal risk faktörlerinin ise düşük sosyoekonomik düzey, göçün ve işsizliğin olması, bireyin yaşadığı çevrenin şiddet olaylarına sahne olacak tehlikeler sunması olduğu söylenebilir (Rutter, 1987; Luthar ve Zigler, 1992; Baldwin ve diğerleri, 1993; Mangham, McGrath ve diğerleri, 1999; Akt: Terzi, 2006). Daha çok psikososyal kökenli etkenleri içeren risk faktörleri, birey, aile ve toplum üçgeninde problemlerin meydana gelmesine veya sorunların artmasına sebep olabilmektedir. Bireyin içine düştüğü stresli durumdan çıkamamasına veya kendini toparlayamamasına sebep olan risk faktörleri, bireyde var olan potansiyeli tam olarak kullanmasını engellemekte, özsaygısının düşmesine yol açmakta ve özyeterlik algısını olumsuz etkilemektedir (Garmezy, 1993; Akt: Terzi, 2006).

İncinirlik: Risk faktörlerinin etkilemesi sonucu, bireyin ruh durumunda veya bir objenin yapısında istenmeyen olumsuz sonuçların ortaya çıkma ihtimalini ifade etmek için kullanılır (Özcan, 2005). Greene ve Conrad (2002) incinirliği, riskli bir durumla karşılaşan bazı bireylerin istenmeyen sonuçlar veya problemler geliştirme eğiliminde olmasıyla

açıklamaktadır (Akt: Bayraklı, 2010). Walsh (2006), incinirlik kavramını “zayıflık” ile ifade ederken, incinmezliği “güçlü olmak”la açıklamıştır. Bayraklı (2010), incinirlik ve yılmazlık kavramlarını karşılaştırmış, bir zorluk durumuna maruz kalındığında yılmazlığın olumlu sonuçlar getirdiğini ifade ederken, incinirliğin olumsuz sonuçlar doğurduğunu belirtmiştir.

Dayanıklılık (Sağlamlık): Strese maruz kalan kişinin sahip olduğu özellikler sayesinde bedensel ve psikolojik sağlığını korumasını sağlayan bir kişilik yapısı olarak ifade edilebilir. Bissonette (1998)’ ye göre dayanıklılık/sağlamlık, olumsuz yaşantılarla baş edilmesine katkı sağlayarak bireylerin yılmaz olmasına yardımcı olur (Akt: Bayraklı, 2010).

Yeterlilik: Bireyin karşılaştığı sorunlarla baş edebilmesi için sahip olduğu özelliklerin tamamını, başarılı baş etme becerisini ve çevreye etkin uyumu ifade etmek için kullanılır (Özcan, 2005).

Koruyucu Faktörler: Masten (1994)’ e göre, bireyin yeterliklerini geliştiren durumları ve sağlıklı bir uyumu tanımlayan koruyucu faktörler, zorluk ve riskin etkisini hafifleten, eksilten veya tamamen ortadan kaldıran öneme sahiptir (Akt: Terzi, 2008a). Yılmazlık kavramını ele alan araştırmalar, daha çok çevredeki risk ve koruyucu faktörler ile bireyin yılmazlık özelliklerindeki yordayıcı faktörlere odaklanmıştır (Kumpfer, 1999; Akt: Gizir ve Aydın, 2006). Yapılan kuramsal ve deneysel çalışmalar, risk altında bulunan bireyleri başarı ve yeterliğe ulaştıran birçok ortak içsel (bireysel) ve dışsal (çevresel) koruyucu faktörün varlığını ortaya koymuştur (Kumpfer, 1999; Luthar, 1999; Mandlco ve Peery, 2000; Vance, 2001; Greene ve Conrad, 2002; Masten ve Reed, 2002; Akt: Gizir ve Aydın, 2006). Öz ve Bahadır Yılmaz (2009) bireysel koruyucu faktörleri; yüksek benlik saygısı, ileri seviyede zeka veya bilişsel yetenek, akademik yeterliliğin olumlu algılanması, geleceğe yönelik plan yapma, iyimser olma, kendi yaşamı üzerinde kontrol sahibi olma, etkili problem çözme becerilerine ve mizah duygusuna sahip olma, sorumluluk, empati ve yardımseverlik duygusu olarak belirtmiştir. Öz ve Bahadır Yılmaz (2009) çevresel koruyucu faktörlerin; olumlu toplumsal destek, olumlu okul ilişkileri ve arkadaş desteği, yetişkinlerle olumlu ilişkiye sahip olma ve pozitif bir rol biçimine sahip olma gibi özellikler olduğunu ifade etmiş, buna ek olarak ailesel koruyucu faktörlerin ise iyi eğitilmiş ebeveynlere sahip olma, olumlu çocuk ebeveyn ilişkisi, çocukların geleceğine yönelik ailenin pozitif beklenti içinde olması, aileyle beraber yaşama gibi özellikler olduğunu belirtmiştir.

Risk faktörlerinin yokluğu ve bireyin sahip olduğu özellikler koruyucu faktörleri oluşturur (Masten, 1994; Akt: Onat, 2010). Koruyucu faktörler, birey risk altındayken olumsuz bir sonucun ortaya çıkma olasılığını azaltır (Onat, 2010).

Mangham ve diğerleri (1999) koruyucu faktörlerin, risk şartlarının getirdiği olumsuz etkileri azaltmaya yarayan ve bireyin gelişimsel ihtiyaçlarını karşılmasına olanak sağlayan değişkenler olduğunu belirtmişlerdir (Akt: Terzi, 2006). Risk faktörlerine karşı kişinin direncini arttıran şartları ifade eden koruyucu faktörler; fiziksel gelişim ve iyi bir genel sağlığı, düzenli işleyen bir aile sistemini, özel yeteneklerin (resim, müzik, sanat vs.) tanınması ve gelişimini, sosyal ilişkiler geliştirmeyi, geleceğe yönelik olumlu beklentiler içerisinde olmayı, okul ve toplumda yer alan birtakım aktivitelere faal olarak katılmayı, sosyal ve aileye bağlı olmayı kolaylaştıran arkadaşların varlığını içermektedir (Rutter, 1987; Garnezy, 1993; Cowen, 1998; Akt: Terzi, 2006). Romano ve Hage (2000), bireyde ve içerisinde bulunduğu çevrede var alan koruyucu faktörlerin, bir yandan daha ortaya çıkmamış problemi önleyici ve olumsuz davranışların oluşumunu azaltıcı etkiye sahip olduğunu, diğer yandan mevcut problemin etkisini azaltarak kişinin fiziksel ve duygusal anlamda iyi olmasını artıracak tutumları, davranışları ve bilgileri güçlendirmesine katkı sağlayarak zorluklara karşı ayakta kalmasını sağladığını ifade etmişlerdir (Akt: Terzi, 2006).

Bireyleri zorlu yaşam olayları altında başarıya götüren temel etkenler, çevresel risk oluşturan koşulların var olan etkilerini azaltmayı sağlayan tutum ve becerilerin gelişmesine yol açan koruyucu faktörlerdir (Beauvais ve Oetting, 1999; Akt: Gizir ve Aydın, 2006).

Bireysel özellikleri, bazı çevresel faktörleri veya bu iki boyutun etkileşimiyle ortaya çıkan durumları içeren koruyucu faktörlerin, mevcut olan riskleri nasıl azalttığı veya durdurduğu, üstelik nasıl önlediğinin saptanması önemlidir (Greene ve Conrad, 1999; Akt: Gizir ve Aydın, 2006).

Sipahioğlu (2008) koruyucu faktörleri, kişinin yaşamına etki eden risk ya da olumsuz durumların etkisini azaltan ve kişinin yeterliğini ve uyumunu sağlayan faktörler olarak ifade etmiştir.

İyilik Hali, Sağlık: Bayraklı (2010) iyilik halini, psikopatolojik bir sorundan yoksun olmak, kişisel açıdan sürekli bir gelişim içinde olduğuna inanmak, fiziksel olarak

sağlıklı olmak, hayatta bir amaca sahip olmak ve hayattan doyum almak olarak açıklamıştır.

Tugade ve diğerlerine (2004) göre yılmazlık sağlık üzerinde pozitif etkilere sahiptir. Yılmaz bireyler, stresli durumlara maruz kaldıklarında dahi pozitif duygular içerisindedirler. Bu sayede maruz kaldıkları zorlukları aşarak önceki normal durumlarına geri dönebilirler. Bireyin sahip olduğu olumlu duygular, sağlık sorunlarına karşı koruyucu etkiye sahiptir (Akt: Bayraklı, 2010).

İyimserlik: Olayların genel olarak olumlu sonuçlanacağına yönelik bir beklenti içerisinde olma halidir. Scheier ve Carver' e (1992) göre iyimserlik, içinde bulunduğu durum ve şartlardan bağımsız olarak bağıl, devamlı ve tutarlı bir biçimde bireyin hayatında olumsuz sonuçların aksine olumlu durumlarla karşılaşacağına inanma eğilimidir (Akt: Terzi, 2008a). Hem kişilik özelliği hem de düşünme şekli olarak görülebilen iyimserlik, olumlu sonuçları beklemeye ilişkin eğilimleri içerir. Bireylerin sonuçlara ilişkin genelde olumlu ya da olumsuz olarak oluşturdukları beklentilerini, olaylara karşı olan bakış açılarını, olaylarla mücadele etme stillerini ve iyilik hallerini etkiledikleri düşünülebilir (Türküm, 1999; Akt: Terzi, 2008a). Scheier ve Carver (1992), iyimser insanların stresli durumlarda daha planlı davranabildiğini, aktifliklerini ve problem odaklı başa çıkma özelliklerini kullanabildiğini ifade etmektedir (Akt: Terzi, 2008a).

Özyeterlik: Bandura (1997) özyeterliği, “Bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinliği organize edip, başarılı olarak yapma kapasitesine duyduğu inanç” şeklinde tanımlamaktadır (Akt: Terzi, 2008a). Bireylerin düşünce şekillerini ve duygusal tepkilerini etkileyen faktörlerden birisi de özyeterlik inancıdır. Özyeterliği gelişmiş insanlar, zorluk seviyesi yüksek olan çalışmalarla baş etmek zorunda kaldıklarında daha rahat tavır sergileyebilmekte ve daha verimli olmaktadır. Yüksek düzeyde özyeterliğe sahip olan insanlar, bir engel durumuyla karşı karşıya kaldıklarında daha hızlı toparlanabilmekte ve hedeflerinden şaşmamaktadırlar. Bireylerin zorlayıcı ortamlar seçmesi, çevrelerini araştırması veya yeni çevreler oluşturması özyeterliklerinin yüksek olmasıyla orantılıdır (Bandura, 1997; Scholz ve diğerleri, 2002; Akt: Terzi, 2008a). Düşük düzeyde özyeterlik inancına sahip olan insanlarda kaygı ve stresin artmasına sebep olan etkenlerden birisi de yapacakları çalışmaların gerçekte olduğundan daha da zor olduğuna inanmalarıdır. Bu ise insanın bakış açısını daraltarak karşılaştığı problemi en iyi şekilde

çözebilmesine engel oluşturmaktadır. Bu sebeple öz yeterlik inancı, insanların başarı düzeylerini etkilemede önemli bir paya sahiptir (Pajares, 2002; Akt: Terzi, 2008a).

Stres: Stres, bireyin çevresiyle olan etkileşiminde iyi uyumunu tehlikeye düşüren, bireyin sahip olduğu kaynaklarını zorlayan veya aşan talepler olarak ifade edilmektedir (Folkman ve diğerleri, 1986; Akt: Terzi, 2008a). Fleming ve diğerleri (1984) farklı çalışmalarda, “başetme yolu”, “başa çıkma yolu”, “başa çıkma stratejisi” şeklinde yer alan “başaçıkma (coping)” kavramını, stresörlerin (stres vericiler) ortaya çıkardığı duygusal gerilimi azaltma, ortadan kaldırma veya bu gerilime karşı direnme amacıyla gösterilen duygusal ve davranışsal tepkilerin bütünü biçiminde tanımlamaktadır (Akt: Terzi, 2008a). Lazarus ve Folkman (1984) başa çıkma yollarının, duygu odaklı başa çıkma ve problem odaklı başa çıkma olmak üzere iki ana faktörde toplandığını belirtmiştir (Akt: Terzi, 2008a). Duygu odaklı başa çıkma stratejisi, stresin ortaya çıkardığı olumsuz duyguları kontrol altına almayı ve olumlu bir yöne odaklanmayı sağlayacak davranışları kapsarken; problem odaklı başa çıkma stratejisi, tehdit edici olayı yok etme ya da onun etkisini en aza indirme amacıyla, problem çözme ve işlem yolları üzerinde odaklaşma gibi yollarla, stresli durumun unsurlarını direk değiştirmeye yönelik etkinlikleri içerir (Terzi, 2008a).

Kriz: Dönüm veya karar noktası anlamına gelen “Krisis” Yunanca kökenli bir kelimedir. Kriz, fırsat ve tehlike anlamlarını temsil etmektedir. Kriz durumu, tehlikeli ve umut verici olup, çok önemli bir kararlar karşısında kalmayı gerektirir. (Echterling ve diğerleri, 2005; Akt: Bayraklı, 2010).

Olumlu Sonuç: Strese maruz kalan bireyin tekrar elde ettiği sosyal ve akademik alanlardaki yeterlidir (Sipahioğlu, 2008).

1.3. Yılmazlık Modelleri

1.3.1. Kobasa’ nın Arabuluculuk Modeli (The Mediation Model)

Kobasa (1979) yılmazlığın, zorluk durumunun iyi bir biçimde çözümünü ve aynı zamanda bu durumdan bir fırsat çıkarmayı sağladığını ifade etmiş, zorluk durumuna maruz kalındığında olaylarla aktif başa çıkma yöntemlerinin kullanılmasını sağladığını belirtmiştir (Akt: Bayraklı, 2010). Kobasa (1979) yılmazlığın, güç olan bir durumdan kaçmak veya görmezden gelmek yerine bu durumu çözmeye ve çözüm için gerekli yardımları aramaya yönelmeyi sağladığını ve bu sayede olumsuz sonuçlanacak olan bir

olayın, kişi için iyi bir tecrübeye dönüşeceğini ifade etmiştir (Akt: Bayraklı, 2010). Zorluk durumunun olumlu bir biçimde anlamlandırılması ve aktif başa çıkma yollarının kullanılması, kişinin iyi olma durumu üzerinde etkili olarak yılmaz olmasını sağlar. Yılmazlık, hem fiziksel hem psikolojik sağlık bakımından yılmaz olmayı ifade eder. Yaşanan olayların denetim altına alınabileceği inancına sahip olan yılmaz birey, kendisini yaşam etkinliklerinin bir parçası olarak görür ve değişimin, gelişim göstermenin bir yolu olduğuna inanır (Kobasa, 1979; Akt: Bayraklı, 2010).

1.3.2. Brown ve Rhodes' un Kuramsal Modeli: Yılmazlığı Besleyen Faktörleri Bütünleştirme ve Uyum Gösterme Süreci (The Process of Integrating and Adapting to Factors That Promote Resiliency)

Riske maruz kalan bireylerde yılmazlığın hangi etkenler tarafından nasıl ve neden güçlendiğinin açıklandığı bu model yılmazlığın, işlev bozukluğundan kaçmaktan ziyade işlev bozukluğunun peşinden gelen bir uyum durumu olduğunu belirtir (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010). Modelde sekiz unsur öne çıkmaktadır:

Stres kaynakları: Çocukluk dönemi süresince karşılaşılan stresli durumları ifade eder. Çocuklar bu stresli durumların bir kısmıyla etkili bir şekilde başa çıkabilirken bir kısmıyla da başa çıkamayıp bu durumlar karşısında incinmektedirler (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

Faktörlerin değerlendirilmesi: Çocuklar incinir oldukları durumlarda önceki tecrübelerini, yaşadıkları çevrenin şartlarını ve kendi bireysel özelliklerini gözden geçirerek yaşadıkları zorluklar ve muhtemel çözüm yolları ile ilgili değerlendirmede bulunurlar (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

Aile yaşantıları: Olumlu aile yaşantılarına sahip olan çocuklar, bir zorluk durumuyla karşılaştığında bu durumun üstesinden nasıl gelineceği konusunda ailelerinden destek alırlar ve zorluklarla başa çıkmada olumlu yaşantılarından faydalanırlar. Ailedeki olumlu yaşantılar, zor durumların üstesinden gelmeyi sağlarken, olumsuz yaşantılar buna engel oluşturur (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

Kişisel özellikler: Cinsiyet, yaş, zekâ, sağlık durumu, özel ihtiyaçlar, zayıf ve güçlü yönler gibi kişisel özellikler çocukların maruz kaldıkları zor durumlar karşısında nasıl uyum sağladıkları üzerinde etkilidir (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

Çevresel şartlar: İş, okul, ilişkiler ve sorumlulukları içeren çevresel şartlar da yine çocukların karşılaştıkları durumlara nasıl uyum sağladıkları üzerinde etkili olmaktadır (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

Aile yaşantıları, kişisel özellikler ve çevresel şartlar bir araya gelerek çocukların duruma nasıl uyum sağlayacaklarını belirler.

İncinmezlik: Olumlu aile yaşamı, olumlu bir rol modeli, yüksek zekâ seviyesi, güçlü dini inançlar gibi destek mekanizmaları sayesinde bazı çocuklar zor durumlarla daha kolay bir biçimde başa çıkar ve bu durum onları incinmez yapar (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

İşlev bozukluğu: Çocuklar bazı durumlarda zorlukların üstesinden gelmek için ne yapmaları gerektiğini bilemezler ve zor durumlarla başa çıkmada etkili çözüm yolları geliştirmede yetersiz kalırlar. Bu tip durumlarda işlev bozukluğuna sebep olan ailevi problemler, özgüven eksikliği, tehlike arz eden bölgede yaşama gibi etkenler yılmazlığı sağlayacak olan faktörlere göre daha da ön plana çıkar (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

Yılmazlık: Yılmazlık özelliğini kazanmadan önce işlev bozukluğu durumunu yaşayan yılmaz çocuklar, bu durumu takiben işlev bozukluğuna neden olan faktörleri yılmazlığı sağlayacak biçimde yeniden düzenlerler (Brown ve Rhodes, 1991; Akt: Bayraklı, 2010).

1.3.3. Masten' in Risk ve Yılmazlık Modeli (Model of Risk and Resilience)

Bu model, etkili anne babalık görevini yerine getirmenin, çocukların karşılaştığı riskler ve sahip oldukları kaynaklar ile elde ettikleri olumlu sonuçlar arasında arabuluculuk rolünü üstlendiğini ifade eder. Yani, risk durumu karşısında çocuğun olumlu sonuçlar elde edip edemeyeceği anne babaya bağlıdır. Etkili anne babalık, risklerin sebep olacağı olumsuz etkileri yumuşatarak veya çocukta var olan olumlu özellikleri pekiştirerek çocukta olumlu sonuçların ortaya çıkmasını sağlar Masten (2001). Masten' e (2001) göre anne babanın çocuğu motive etmesi, destek vermesi, çocukta var olan olumlu benlik algısı ve zihinsel özellikler sonucun nasıl olacağını etkiler. Masten (2001) yılmazlığın, olağanüstü bir olgu olmaktan ziyade bireyin olağan uyum sürecinde görülen ve sıkça karşılaşılan bir olgu olduğunu belirtmiştir.

1.3.4. Kumpfer' in Yılmazlığın Çatısı Modeli (Resilience Framework)

Antik çağ Yunan tıp anlayışı hastalığın, kişinin kendi dünyasıyla uyum içinde olmamasından kaynaklandığını savunur. Akıl, beden ve kişinin dünyasında sahip olduğu güzellikler onun sağlıklı olmasına katkı sağlamaktadır. Bu modelde üç çeşit yılmazlık süreci ele alınmaktadır. Bunlar; çocuğun sahip olduğu kişisel güçler, aile içi veya kişiler arası dinamikler ve çevresel veya toplum temelli stres kaynaklarıdır. Bir amaç belirlemek ve var oluşa bir anlam yüklemek yılmazlığı güçlendirmenin en etkili yöntemlerinden biridir (Kumpfer ve Summerhays, 2006; Akt: Bayraklı, 2010). Çocukların çevreyi değiştirmelerinin sağlanması, onlara tercih yapma şansı tanınmasıyla daha da mümkün olacaktır. Bilişsel yeniden yapılandırma yoluyla stres oluşturan durumla alakalı ilk düşünceler ve algılar değiştirilerek veya zorluk durumuna yeni anlamlar yüklenerek diğer bir ifadeyle “limonları kullanarak limonata yapılabileceği” öğretilerek zorluklarla baş edilebilir. Kumpfer ve Summerhays' a (2006) göre, çocukların yılmaz bireyler olmalarının sağlanması, onların beş alanda desteklenmelerine bağlıdır. Bunlar; bilişsel (benlik saygısının desteklenmesi, akademik becerilerin ve bilgilerin kazandırılması), duygusal (duyguları ifade etme, ruh halinin kontrol edilmesine model olma, pekiştirme), davranışsal (model olma, davranışsal yeterliliği pekiştirme), manevi (yeteneklerin, biricikliğin, içsel kontrol odağının ve yaşamın amacının desteklenmesi) ve fiziksel (sağlıklı olmayı ve sağlıklı tercihler yapmayı öğretme ve pekiştirme) alanlardır (Akt: Bayraklı, 2010).

1.4. Yılmazlığı Etkileyen Faktörler

Yılmazlığı etkileyen faktörler; risk faktörleri, koruyucu faktörler ve olumlu sonuçlardır.

1.4.1. Yılmazlık ve Risk Faktörleri

Sıkıntı, zorluk ve felaket anlamına gelen risk, genelde bireyler yerine belirli grupları tanımlamak amacıyla kullanılır (Sipahioğlu, 2008).

Fakirlik, anne-babadaki psikopatolojik hal veya hastalıklar, yapısal bozukluk, cinsel taciz, boşanma, tabii afetler ve anarşi risk faktörlerine örnek oluşturan durumlardır. Literatürde yer alan yılmazlıkla alakalı önemli çalışmalardan birisi olarak nitelendirilen Kauai çalışmasında, düşük sosyoekonomik düzey, yoksulluk, aile içi baskı ve şiddet,

ebeveynlerin eğitim seviyesi, yapısal bozukluklar ve anne babada görülen hastalık belirtileri risk etkenleri olarak ele alınmıştır (Werner, 1989; Akt: Kararımak, 2006).

Reed (2002) risk faktörlerinin çoğunlukla eş zamanlı olarak belirlediğini ve bir yığılmaya neden olduğunu ifade etmiştir (Akt: Kararımak, 2006).

Literatürde, yılmazlık kavramı çerçevesinde, özellikle çocuk ve gençleri konu alan birçok farklı risk faktörü üzerinde çalışılmıştır. Bu risk faktörleri Gürgen (2006a) tarafından tablolastırılmıştır:

Tablo 1: Risk Faktörleri

• <i>Erken doğum</i> (Bradley ve diğerleri, 1994),
• <i>Olumsuz yaşam olayları</i> (Masten ve diğerleri, 1990, 1999; Masten, Neemann ve Andenas, 1994),
• <i>Kronik hastalıklar, hastaneye yatırılma</i> (Bolig ve Weddle, 1988; Hobfall ve Lerman, 1988; Wells ve Schwebel, 1987),
• <i>Anne babaların beden hastalığı ya da psikopatolojisi</i> (Anthony, 1987a; Birkets, 2000; Musick ve diğerleri, 1987; Radke-Yarrow ve Sherman, 1990; Sameroff, Seifer, Baldwin ve Baldwin, 1993; Luthar ve Cushing, 1999; Tebes, Kaufman, Adnopoş ve Racusin, 2001; Tiet ve diğerleri, 2001; Worland, Weeks ve Janes, 1987),
• <i>Anne babaların ayrı yaşaması, boşanması ya da tek anne baba ile birlikte yaşamak</i> (Grych ve Fincham, 1997; Hetherington ve Stanley-Hagan 1999; Mulholland, Watt, Philpott ve Sarlin, 1991),
• <i>Ergenlik döneminde anne olma</i> (Werner ve Smith, 1982),
• <i>Okulda başarısızlık ya da okulu bırakma</i> (Rutter, 1980; Dryfoos, 1990; Hawkins ve diğerleri, 1992; Batten, Russell, 1995; Johnson, 1995)
• <i>Uyuşturucu kullanma</i> (Rutter, 1980; Dryfoos, 1990; Hawkins ve diğerleri, 1992)
• <i>Başarısız ilişkiler</i> (Rutter, 1980; Dryfoos, 1990; Hawkins ve diğerleri, 1992)
• <i>Hafif/ ağır suçlar</i> (Rutter, 1980; Dryfoos, 1990; Hawkins ve diğerleri, 1992)
• <i>İşsizlik</i> (Rutter, 1980; Dryfoos, 1990; Hawkins ve diğerleri, 1992)
• <i>Hastalık</i> (Rutter, 1980; Dryfoos, 1990; Hawkins ve diğerleri, 1992)

<ul style="list-style-type: none"> • <i>Anne babalardan birini ya da ikisini de erken kaybetme</i> (Rutter, 1980; Dryfoos, 1990; Hawkins ve diğeri, 1992).
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Düşük sosyo-ekonomik düzey, ekonomik zorluklar ve yoksulluk</i> (Frederick ve Olmi, 1994; Baldwin, Baldwin ve Cole, 1990; Buckner, Mezzacappa ve Beardslee, 2003; Conger diğeri 1992; Elder, van Nguyen ve Caspi, 1985; Garmezy, 1991; Long ve Vaillant, 1984; Luthar, 1999; Mendez, Fantuzzo ve Cicchetti, 2002; Shumow, Vandell ve Posner, 1999; Werner ve Smith, 1982, 1992, 2001),
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Çocuk ihmal ve istismarı</i> (Beeghly ve Cicchetti, 1994; Cicchetti ve Rogosch, 1997; Egeland ve Farber, 1987; Heller, Larrieu, D’Imperio ve Boris, 1999; Kinard, 1998; Moran ve Eckenrode, 1992),
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Savaş ve doğal afetler gibi toplumsal travmalar</i> (Baron ve Eisman, 1996; Casella ve Motta, 1990; Elder ve Clipp, 1989; Grotberg, 2001; Hobfall, London ve Orr, 1988; Rosenfeld, Lahad ve Cohen, 2001),
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Toplumsal şiddet ve ailevi felaketler</i> (Criss ve diğeri, 2002; O’Donnell, Schwab-Stone ve Muyeed, 2002)
<ul style="list-style-type: none"> • <i>İlgisiz anne baba tutumları/ Kötü çocuk yetiştirme yöntemleri</i>, West ve Farrington (1973)
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Evsizlik</i> (homelessness) (Masten ve diğeri, 1993; Reed-Victor ve Pelco, 1999; Reed-Victor ve Stronge, 2002; Williams, Lindsey, Kurtz ve Jarvis, 2001) olarak sıralanabilir.

Kaynak: Gürkan, 2006a

1.4.2. Yılmazlık ve Koruyucu Faktörler

Jessor’ e (1987) göre koruyucu faktörler, zorlu davranışlara karşı bireysel ve toplumsal denetim sağlanması ve hissedilen toplumsal desteğin yeterli olması gibi sorunlu davranışlarla ilgilenme ihtimalini azaltan etkenlerdir (Akt: Sipahioğlu, 2008).

1.4.3. Yılmazlık ve Olumlu Sonuçlar

Gürkan’ a (2006a) göre, her insanın risk durumları ve koruyucu mekanizmaları farklılık gösterebilir. Buna bağlı olarak sonuçların da etkisi değişik olabilir, her koyucu faktör benzer etkiyi göstermeyebilir ve kişisel farklılıklar da olabilir. Bu açıdan önemli olan olumlu sonuçların görülmesidir. Yılmazlıkla ilgili araştırmaların ekseriyetinde sadece

riskin tanımı yeterli görülmemiş buna ek olarak elde edilen bilimsel ve toplumsal alanlardaki yeterlik gibi olumlu sonuçların tespit edilmesi de amaçlanmıştır.

Farklı biçimlerde de ifade edilebilen beceri veya olumlu sonuçlar kavramı, bireyin mevcut çevresel şartlar altında, kişisel gelişim sürecini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için etkili ve dengeli bir uyum göstermesi manasında kullanılmaktadır (Masten ve Coatsworth, 1998; Harnandez ve diğerleri, 2007; Akt: Sipahioğlu, 2008).

Yılmazlıkla ilgili araştırmalarda sağlıklı uyumu yahut yeterliği ifade etmede değişik kıstaslar kullanılabilir. Toplumsal ve bilimsel başarının varlığı gibi olumlu davranışların olmasına ek olarak, kişinin yaşamında uyumsuzluk, duygusal stres, psikopatoloji, riskli ve suça yönelik davranışların olmaması da bu ölçütlerdendir (Luthar ve Cushing, 1999; Masten ve Reed, 2002; Akt; Gürkan, 2006a).

Gürkan (2006a) yılmazlıkla ilgili araştırmalarda, olumlu sonuçların, aşağıdaki gibi ifade edildiğini belirtmiştir.

- Gelişim görevlerinin yerine getirilmesi
- Akademik başarı
- Olumlu sosyal ilişkiler/ sosyal yeterlik
- Suça yönelik davranışlardan uzak durma
- Psikolojik sağlık
- Duygusal problemlerin ya da semptomların azlığı
- Mutluluk
- Okula devam etme
- Yasa uygun spor yapma
- Sosyal yardım çalışmalarına katılma
- Ders dışı etkinliklerin içinde yer almak
- Kurallara uygun davranışlar

- Arkadaşları tarafından kabul görmek ve yakın arkadaşlık ilişkiler kurmak
- Psikopatolojinin bulunmaması
- Psikososyal uyum
- Kendini kabul ve uyum
- Yaşam doyumu
- İyilik hali

1.5. Yılmazlık Düzeylerindeki Bireysel Farklılıklar

Kimi bireylerde yılmazlık doğuştan getirilen bir dizi kişilik özelliği olabileceği gibi kimilerinde ise sonradan kazanılan bir davranış şekli olabilir. Yılmaz bireylerin özellikleri olarak kabul edilen problem çözme, iyi iletişim kurma, yerinde karar verebilme ve girişkenlik gibi beceriler normal bireyler tarafından da kazanılabilmektedir. Buna bağlı olarak yapılan araştırmalarından hareketle yılmazlığın devam eden bir süreç olduğu söylenebilir (Öğülmüş, 2001). İster genç ister yaşlı herkesin yılmazlık geliştirebileceği ifade edilmektedir (Onat, 2010).

Masten ve diğerleri (1990) yılmazlığı farklı durumlarda ortaya konan davranış şekillerini tasvir etmek için kullanmışlardır. İlk olarak diğer insanlara göre daha yüksek risk oranı taşıyan ortamlardaki kişilerin sergiledikleri olumlu tutum ve davranışları ifade etmek için, ikinci sırada sürekli strese maruz kalmasına rağmen uyum problemi yaşamadan olumlu yönde kendisini güdüleyen ve bu şartlar altında devam edebilen bireylerin olduğunu belirtmek için, son olarak da karşılaştıkları problemlerin ve geçirdikleri travmaların olumsuz etkilerinden hızlı bir şekilde kurtulabilen, travmadan sonraki normalleşme sürecini minimum süreçte atlatabilen fertlerin özelliklerini ortaya koymak için kullanmışlardır (Akt: Gürkan, 2014).

Henderson ve Milstein (1996) yılmazlığı bireylere göre farklılık arz eden ve zamana bağlı olarak kişi üzerinde daha belirgin veya daha silik olarak ortaya çıkan bir özellik olarak tanımlamışlardır. İnsanlar üzerinde ya da insanların yaşam alanlarında stres oluşturan durum ve şartların etkisini kıran etkenlere koruyucu faktörler denilmektedir. Okulların da çevresel koruyucu faktörler arasında yer aldığı düşünüldüğünde, okullardaki

eğitim ğretim ortamları, etkileşim programları ve ders müfredatları olumsuz şartlara karşı yılmaz tepkiler ortaya koymak için elverişli olarak düzenlenmelidir (Gürgen, 2006b).

Sonuç olarak yılmazlık, olumsuz durumlara karşı başarıyı getiren bireysel özellikler olarak özetlenebilir. Halihazırda devam eden çalışmalar yılmazlığın derin boyutlara sahip bir kavram olduğunu ortaya koymaktadır. Bireyin yaşı, cinsiyeti, içinde bulunduğu zaman ve mekan, içinden çıktığı kültür kadar bireyin yaşam standartları da yılmazlığı etkileyen değişkenlerdendir. (Garnezy, 1985; Garnezy ve Rutter, 1985; Rutter ve diğerleri, 1985; Werner ve Smith, 1992; Seligman ve Chickszentmihalyi, 2000; Akt: Gürgen, 2006b).

Masten ve diğerleri (1990) yılmazlığın literatürde üç temel yılmazlık olgusunu tanımlamak için kullandığını ifade etmişlerdir: Birinci temel yılmazlık olgusu “olumsuzluklara (yüksek risk altındaki) rağmen mevcut zorlukları aşan ve beklenenden daha iyi gelişim (başarı) gösteren bireylerin ayakta kalmalarını sağlayan özellik veya kişisel bir yeteneğe sahip oldukları inancı” nı tanımlamak için kullanılmaktadır. Sistematik yılmazlık çalışmalarının hedefi zorlu yaşam koşulları altında yetişen birey ve grupların başarılı olabileceği değişkenleri tespit etmektir, bu çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular; yüksek risk altında hayatına devam etmek zorunda kalmasına rağmen başarıya vakıf olmuş ya da belirli bir ne kavuşmuş bireylerin hayat hikyeleriyle birebir örtüşmektedir. Bireylerin zorlu hayat şartları altında gösterdikleri hızlı adaptasyon ikinci yılmazlık olgusunun odak noktasını oluşturmaktadır. Eşlerin boşanması, aile içi şiddetli geçimsizlik gibi temel stres etkenleri ikinci temel yılmazlık olgusunun mercek altına aldığı vakalardır. Kimi çalışmalar ise çok sayıda ve değişik stres etkenlerinin birlikte incelenmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmaların amacı değişik kaynaklardan beslenen stresin küçük yaştaki bireyler üzerinde bıraktığı etkilerle meydana gelen olumsuz etkileri en aza indiren koruyucu faktörleri (protective factors) ya da bu çocukların incinebilirlik (vulnerability) düzeylerini artıran etkenleri araştırmaktır. Ebeveynlerden birinin veya kardeşin yaşamını yitirmesi gibi sebeplerle oluşan sarsıntıların atlatılabilmesi üçüncü yılmazlık olgusunun temelini oluşturmaktadır. Bu yılmazlık grubuna yönelik çalışmalar travmanın muhtemel sonuçlarına maruz kalmama noktasında etkin bir rol üstlenen kişilik özellikleri ve bireysel farklılıklar ekseninde toplanmaktadır (Akt: Gürgen, 2006b). Yıpratıcı hayat tecrübelerinin kişinin hayat standartını düşürmesi muhtemeldir. Her daim hayatımızın içinde olan incinmezlik (invulnerability) mefhumuna mukabil hakikatte kimse

“incinmez” değildir. Strese sebep olan durumlar son raddeye ulaştığında veya insan yaşamını tehlikeye sokacak bir hal aldığında yılmazlık travmatik bir hayatla yer değiştirebilir (Masten, 1994; Akt: Gürkan, 2006b). Her ferdin bu durumdan kendi kişilik özellikleri dahilinde az ya da çok etkilenmesi makul bir sonuçtur. Dikkat edilmesi gereken nokta bu baskıyı hafifletecek psikolojik direncin ve belirli bir kabiliyetin bireyde bulunmasıdır. Travmatik bir vakayla ya da strese sebep olan bir durumla karşılaşmamak için gerekli önlemler zamanında alınmalıdır. (Gürkan, 2006b).

İnsanların düşünsel, fiziksel ve psikolojik olarak sergiledikleri farklılıklar kendi hal ve hareketlerine, hayata bakış açılarına etki etmektedir; bu durum Gökben Çetin ve Beceren tarafından kişiliğin tanımı olarak ortaya konulmuştur (Akt: Kırımoğlu ve diğerleri, 2010). Bu noktada görecelik arz eden bireysel nitelikler neticesinde insan, hayatta karşılaşılabilecek zorluklara karşı mücadele gücü, müspet yönde davranış değişikliği ve en nihayetinde başarıya giden merdivenleri tırmanabilme gibi pozitif kazanımlar elde eder (Kırımoğlu ve diğerleri, 2010).

İnsanlar sıkıntı, stres ve problemlere karşı farklı tepkiler verir, yılmazlık kiminde doğuştandır, bireysel özellikleri ona bu olanağı tanır; kimi de gelişimsel psikoloji açısından öğrenebilir. Çevrenin bütün olumsuz koşullarına rağmen kişinin bazı bireysel özellikleri, onun risk yaratan durumlarla baş ederek yaşamda daha başarılı olmasını sağlayabilir. Bireyin günümüzün zor yaşam koşullarıyla baş edebilmesi, onun zihinsel ve sosyal yetenekleri ile uyum becerilerine bağlıdır. Çevre ne kadar olumsuz, şartlar ne kadar zor olsa da bireyin bazı olumlu özelliklere sahip olması, onun, çevrenin olumsuz etkilerini en aza indirmesine olanak verebilir (Onat, 2010).

Bireyin stres yapıcıların üstesinden gelip gelmeyeceğini ağırlıklı olarak üç faktör belirler; aile deneyimleri, kişisel özellikler ve çevresel koşullar (Brown ve Rhodes,1991; Akt: Onat, 2010).

Baş çıkma yeteneği bir kişinin yılmaz olması için olmazsa olmazdır; baş çıkma yeteneğinin güçlü olması stresörleri iyi yönetmesi demektir (Joseph, 1994; Akt: Onat, 2010).

Yılmazlık çalışmaları, risk ve sıkıntılara rağmen iyi bir uyumun saptanmasıyla başlamakta; bireyin yeterliliği veya içsel uyumu formal veya informal olarak

değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmede çevresel faktörlerin bireyin gelişimi üzerindeki etkileri de dikkate alınmaktadır (Masten, 1994; Akt: Onat, 2010).

Strese maruz kalan ya da risk altındaki bazı kişilerin diğer insanlara mukayese edildiğinde bu olumsuz durumlara daha kolay adapte oldukları görülmektedir. Yılmazlık araştırmalarında koruyucu bireysel (içsel) ve çevresel (dışsal) niteliklerin araştırılması insanlarda görülen bu durumun izahında büyük önem taşımaktadır (Masten, 2001).

Yüksek risk grubunda olmalarına rağmen başarılı birer yetişkin olan bireylerin, yaşamın anlamlı olduğu ve zorlukların üstesinden gelinebileceğine dair inançlarının olması önemli bir koruyucu faktördür. Bu kişiler, daha fazla içsel kontrole ve kaderlerini kendi davranışlarıyla kontrol edebileceklerine dair güçlü bir inancıya sahiptirler. Yüksek risk grubunda bulunmalarına rağmen başarılı olan kişiler genelde, buldukları ortamı terk etmiş, daha uygun çevreler aramış ve karşılıklarına çıkan fırsatlardan yararlanmışlardır (Werner ve Smith, 2001; Akt: Onat, 2010).

Yılmazlıkta istenen veya istenmeyen sonuçlarla ilgili yargıda bulunurken çoğunlukla kültürel geçmişe dayanılır. Değerlendirmelerdeki kültürel farklılıklar yılmazlığın sürekli bir kavram olarak ele alınmasını güçleştirmektedir. Yılmazlık bir sonuca veya bir özelliğe göre değerlendirilmemelidir. Değerlendirme için çok yönlü bir yaklaşım kullanılmalıdır. Birçok etkinin veya sonucun tamamen olumlu veya tamamen olumsuz olmadığı dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır (Glantz ve Sloboda, 1999; Akt: Onat, 2010).

İnsanın değişebilme yeteneği, onu diğer canlılardan ayırmakta ve değişen zorlu çevresel koşullara uyum sağlamasında önemli bir rol oynamaktadır. Birey kısa ve uzun vadede aldığı kararlarla duygusal dünyasında etkili değişimler yaratabilmektedir. Yaşamdaki olaylar bireyleri zorlayıcı nitelikleri açısından farklılık gösterebilmektedir. Günümüzün zor yaşam koşullarında birey etki dereceleri farklı fiziksel ve sosyal sorunlarla karşılaşmakta, kontrol edemediği ve karşı koyamadığı bu sorunların etkilerine maruz kalmakta, bu etkilere de kaçınılmaz olarak duygusal tepkiler vermektedir (Özer, 2003). Bu duygusal tepkilerin (zorlanmaların) ağır olması durumunda birey ya yeni duruma uyum sağlamak için gerekli çabayı göstermekte ya da psikolojik dağılmaya karşı kendini korumak için savunmaya yönelik davranışlarda bulunmaktadır. Psikolojik zedelenmeye

karşı organizmanın psikolojik bütünlüğünü ve dengesini korumaya çalışmaktadır (Gençtan, 2000).

Psikolojik iyiliği arttırmak için kullanılacak müdahale stratejileri; incinirlik, risk, stres ve olumsuz sonuçlara sebep olan faktörleri azaltmak, var olan uygun kaynakları arttırmak, koruyucu süreçleri geliştirmek olarak özetlenebilir (Masten,1994; Akt: Onat, 2010).

Risk altındaki bireylerin sahip oldukları yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler, bireyin sıkıntılarının üstesinden gelmesini sağlayan en önemli kaynaklardır (Rhodes ve Brown, 1991; Masten, 1994; Krowetz, 1999; Akt: Onat, 2010).

Yılmazlığı sürdürme kabiliyetimizi güçlendiren etkenlerden biri de bilişsel esnekliktir, çünkü problemin çözülmesi için çeşitli alternatiflerin düşünülmesine olanak verir. Amaçlar ve sorumluluklar da yılmazlık ve üretkenlik için önemlidir; ancak gerçekçi olmalıdır. Birey yaptıklarına anlam katan bir yaşam felsefesine sahip olmalıdır (Joseph, 1994; Akt: Onat, 2010). Uyum dinamik bir süreçtir (Gençtan, 2004).

Genç nüfusun eğitim ve öğretiminde onların kişisel gelişimini tamamlamasında görev alan insanlara uygulama noktasında farklı bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmaktadır. Açılan bu yeni pencerenin temelinde her şarta her durumda kişinin kendini ortamın şartlarına uydurabileceğine, zorluklarla başa çıkabileceğine olan inanç bulunmaktadır. Yılmazlıkla ilgili yapılan çalışmalar bu inancın oluşması ve farklı bir bakış açısına sahip olabilmeyi mümkün kılmıştır. Her birey çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için mücadele eder; sevgi ve saygı görmek, bir gruba ya da topluluğa ait olmak, bu topluluğun anlamlı bir parçası olabilmek ve aidiyet duygusu bu ihtiyaçlar arasında sayılabilir. Yılmazlık bu noktada devreye giren ve bireyin gereksinimlerini karşılamaya çalışan bir süreçtir. İnsanın yaratılışında var olan “yılmazlığını” direk olarak kullanmasında bu ihtiyaçların karşılandığı bir gelişim ortamı sağlamanın önemi büyüktür (Benard ve Marshall, 1997; Akt: Gürkan, 2014).

Yılmazlık hakkında yapılan araştırmalar bu konuyu destekler mahiyettedir, her çeşit risk faktörlerine karşın bireyin sahip olduğu içsel ve dışsal koruyucuların mevcut duruma ayak uydurmada yeterli olduğu görülmüştür (Benard, 1991; Gürkan, 2006a; Luthar ve diğerleri, 2000; Newman, 2005; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000; Akt: Gürkan, 2014). Bonanno' ya (2004) göre yılmazlık bir toparlanma süreci değildir, bireyin fitratında var

olan ve bireyi ruhsal olarak yılmaz bir karaktere büründüren bir dizi nitelik bulunmaktadır. (Akt: Gürkan, 2014).

Bernard' a (1991, 1995) göre yılmazlığın gelişmesinde okulların eğitim süresince çocuklara kazandırması gereken başlıca özellikler vardır, sosyal açıdan gerekli olgunluğa erişmiş, karşılaşılan sorunlara çözüm üretebilme, eleştirel ve sorgulayıcı bir tutum, karar verebilme noktasında bağımsızlık ve bir hedefe sahip olma bu özellikler arasında sayılabilir (Akt: Gürkan, 2014). Sayılan bu özelliklerin öğrencilere kazandırılmasında beklentilerin yüksek tutulması, sevgiye ve şefkate dayalı bir diyalogun kurulması ve aktif katılım imkânları sunulması önemli etmenlerdendir. Yılmazlığın sıkıntılarla mücadele etme yönüyle insanın genel iyi oluş durumu ve mutluluğu arasında olumlu bir bağ olduğu saptanmıştır (Adams, 1995; Akt: Gürkan, 2014). Ruhsal sağlık algısı yüksek kişilerin; yaşam süresince daha sağlam bir kontrol gücüne sahip, olaylara daha pozitif yaklaşabilen, kararlı, bedenen ve ruhen daha sağlıklı oldukları görülmüştür (Carter, 2004; Akt: Gürkan, 2014).

Yılmazlık konusu üzerinde yapılan araştırmalar yılmazlığın belirli sınırlar dahilinde daha ileri bir seviyeye de taşınabileceğini ispatlamıştır (Gürkan, 2006a; Hirayama ve Hirayama, 2001; Akt: Gürkan, 2014). Kararımak (2007) ise bireyin kendine olan saygısının ve yılmazlığın; akli denge ve genel iyi oluş bakımından önem arz eden iki mühim nokta olduğu üzerinde durmuştur.

1.6. Yılmaz Bireylerin Özellikleri

Yılmaz kişiler, İngilizce literatürde “resilient” kavramı ile tanımlanmaktadır. Resilient, “çabuk iyileşen, kendini toparlayan, güçlükleri yenme yeteneği olan, dirençli, esnek kişi” demektir (Krovetz, 1999; Akt: Gürkan, 2006b). Yılmaz kişiler, stresli halleri bir tehdit olarak algılamazlar; aksine içinde buldukları stresli durum onlar için gelişmek adına bir fırsattır (O'Rourke, 2004; Akt: Bayraklı, 2010).

“Resilince” ve “resiliency” kavramları yabancı kaynaklarda bir kişilik özelliği olarak “çabuk iyileşme gücü, zorluklarla mücadele etme gücü, direnç gösterme, esnek ve sağlam olma” gibi anlamlara gelecek şekilde ifade edilmektedir (Greene, 2002; Akt: Gürkan, 2006b).

Yılmazlık kavramının farklı tanımları yapılmaktadır. Masten' e (2001) göre yılmazlık olumsuz durumlara maruz kalınmasına rağmen başarıya ulaştıran kişisel nitelikleri içine almaktadır. Henderson ve Milstein (1996), yılmaz olarak nitelendirilen kişilerin bireysel faktörler kapsamında birçok özellik taşıdıklarını ifade etmektedir. Bu tip insanlar bir hedef doğrultusunda başkalarına hizmet etmeyi kendilerine görev sayarlar. Problem çözme, çözüm odaklı olma, doğru karar verme, içsel denetim, atılganlık gibi beceriler en belirgin özellikleridir. İnsanlarla olumlu ilişkiler kuran ve bunu sürdürebilen kabiliyettedirler. Mizah duygusunun yanında bağımsızlık, bireysel denetim odağı, bir alanda iyi olma, kişisel yetkinlik, esneklik, öğrenme ve öğrendiklerini iletme yeteneği, pozitif bakış açısı, özdeğer ve özgüven duygusu, bireysel motivasyon gibi özellikleri de geliştirmiştir.

Bazı öğrenciler birçok toplumsal sorun yaşamalarına rağmen bu sorunları aşabilmekte ve akademik başarı yönünden yüksek seviyelere çıkabilmektedir. Böyle öğrencilerin gözlenen özellikleri; meraklı, sorunlarının üstesinden gelebilecek problem çözme yeteneğine sahip, empatik aynı zamanda akranlarıyla olumlu ilişkiler kurabilen bireyler olmalarıdır (Werner ve Smith, 1992; Akt: Arastaman ve Balcı, 2013). Bu tip öğrencileri diğer öğrencilerden ayıran özellikleri tespit etmek için araştırmacılar, bu öğrencilerin aile yapısını, çevresel özelliklerini ve kişisel özelliklerini incelemişlerdir. Sonuç olarak yılmaz bir kişilik özelliğine katkı sağlayan faktörler araştırmacılar tarafından “içsel” ve “dışsal” koruyucu faktörler olarak sınıflandırılmıştır (Borman ve Rachuba, 2001; Milstein ve Henry, 2008; Akt: Arastaman ve Balcı, 2013). İçsel koruyucu faktörler; özsaygı, iç kontrol odağı, özyeterlik, özerklik ve problem çözme becerileri gibi kişinin kendine ait karakter yapısını kapsamaktadır. Dışsal koruyucu faktörler ise okul, toplum ve aile gibi öğeler olarak gruplandırılmıştır (Green ve diğerleri, 2007; Akt: Arastaman ve Balcı, 2013). Yılmazlık ile ilgili özelliklerin geliştirilmesi için önemli bir dayanağın oluşması içsel ve dışsal koruyucu faktörlerin etkililiğinin sağlanmasıyla mümkün olacaktır (Arastaman ve Balcı, 2013).

Literatürde, kendi kapasitesinin, yeteneklerinin ve gücünün farkında olma, içsel motivasyon, yüksek özsaygıya ulaşma gibi ayırt edici özelliklerin bir araya gelmesi “yılmaz” bir kişiliğe sahip olmanın şartları olarak gösterilmiştir (Gordon, 1996; Miller, 2002; Margalit, 2003; Gürgân, 2006a; Akt: Kırımoğlu ve diğerleri, 2010). Öğülmüş (2001), normal bireylerin de “yılmaz” bireylerde bulunan özelliklerin birçoğunu

kazanabileceğini ve bu sayede birer yılmaz birey olabileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca Öğülmüş (2006) “okullardaki şiddetin önlenmesi için yılmaz kişilik özelliklerine sahip bireylerin yetiştirilmesine odaklanılmasının gerekliliğini” ifade etmiştir.

Yılmaz kişiler sosyal olarak; planlı hareket edebilen, arkadaşlık geliştirme ve olayları kontrol etme yeteneğine sahip, atılgan, kendini ifade edebilen, olumlu iletişim kurabilen kişilerdir. Duygusal olarak ise; özgüveni yüksek, farkındalık ve özdenetim sahibi, iyimser ve mutluluk gibi özelliklere sahip kişilerdir (Toprak, 2009).

Yılmazlıkla alakalı yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışmalarda, “yılmaz kişilik” özelliğine sahip olan bireyler; problem çözebilen, olumlu iletişim kurabilen, sorunların üstesinden gelmede etkili başa çıkma stratejilerini kullanabilen ve bağımsız hareket edebilen özelliklere sahip olarak tanımlanır (Rak ve Patterson, 1996; Benard, 1996; Vance ve Sanchez, 1998; Jew ve diğerleri, 1999; Howard ve Johnson, 2000; Akt: Kırımoğlu ve diğerleri, 2010).

Terzi (2006) yurtdışında yapılan birtakım çalışmalardaki yılmaz bireylere atfedilen özellikleri aşağıdaki gibi toparlamıştır. Buna göre yılmaz bireyler:

1. Sağlıklı kişilerarası ilişkiler kurma ve sürdürmeyi sağlayan sosyal becerilere sahiptir, bağımsız hareket edebilir, bir topluma ait olma duygusu ve iyi bir geleceğe sahip olma inancına sahiptir (Benard, 1996),
2. Yeni yaşantılara açıktır (Rak ve Patterson, 1996),
3. Gelecekte karşılaşılabileceği zorlukların üstesinden gelmede başarılı olacağına yönelik algıya sahiptir (Bland ve Sowa, 1994),
4. Başarı ya da başarısızlığını yetenek ve çaba gibi içsel nedenlerle açıklayarak başarıya çabasını denetim altına alıp daha çok çaba harcayarak başarısını artırır (Masten, 2001),
5. Dayanıklı kişilik özelliğine sahiptir (Howard ve Johnson, 2000),
6. Sorunlar karşısında etkili başa çıkma yöntemlerini kullanır (Jew ve diğerleri, 1999),
7. Duygu, düşünce ve davranışlarının farkındadır ve girişkendir (Vazquez, 2000),

8. Problem çözme yeteneğine sahiptir (Rak ve Patterson, 1996; Benard, 1996; Vance ve Sanchez, 1998; Howard ve Johnson, 2000; Masten, 2001),
9. Mizah yeteneğine sahiptir (Vance ve Sanchez, 1998; Vazquez, 2000),
10. İyimserdir (Bland ve Sowa, 1994; Rak ve Patterson, 1996; Vance ve Sanchez, 1998; Jew ve diğerleri, 1999; Howard ve Johnson, 2000).

Clark (2009), “Yılmazlık” düzeyi düşük olan bireylerin “Mesleki tükenmişlik” düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmiştir (Akt: Kırımoğlu ve diğerleri, 2010). Öğretmenlerin iş hayatlarında stresli durumlarla sık karşılaştıkları ve bunlarla mücadele etmek zorunda kaldıkları, bu duruma müdahale edilememesi halinde stres, bunalım, mesleki hazda düşme ve kolayca hastalığa yakalanma gibi durumların görülebileceği ifade edilmiştir (Linville 1987; Brooks 1994; Akt: Kırımoğlu ve diğerleri, 2010). Kararımak (2007) umutlu olma, iyimserlik, yaratıcılık, iç denetim, öz denetim, öz saygı gibi kavramların yılmazlıkla bağlantısına vurgu yapmıştır.

Yılmaz kişiler sorun çözme konusunda becerileri olan, kendini geliştirmeye güdülenmiş kişilerdir. Toplumsal değişme sürecine aktif olarak katılırlar, kendilerini genellikle inançlı veya dindar bir kişi olarak nitelendirirler. Yaşadıkları stresi, travmayı ya da trajediyi yorumlama ve bunlardan yararlanma yeteneği gösterirler. Bununla birlikte bu kişiler çocukluklarında, böyle bir özelliğe sahip olduklarının ne kendileri ne de çevrelerindeki başka kişiler tarafından fark edilmediğini belirtmişlerdir (Öğülmüş, 2001).

Benard’a (1991) göre yılmaz bireylerin doğuştan gelen ve sonradan kazanılan kişisel karakteristikleri:

Yılmaz Bireylerin Doğuştan Gelen Kişisel Karakteristikleri

1. Sakin bir mizaç ya da karaktere sahip olmak: Bazı insanlar doğuştan diğer insanlara kıyasla daha esnektirler. İnsanlar henüz bebekken farklı kişilikler göstermeye başlarlar.
2. Başkalarından olumlu tepkiler alma yeteneği: Bu tip bireyler arkadaş canlısı, sevilen, insanların çevrelerinde olmalarını isteyecekleri kişilerdir. Bu insanlar genelde liderlik özelliğine sahiptirler. Bazı kişiler başarılı sosyal etkileşim tekniklerini öğrenirken bu yetenek onların doğuştan sahip oldukları kişisel bir özelliktir.

Yılmaz Bireylerin Sonradan Kazanılan Kişisel Karakteristikleri

1. Başkalarına karşı empati ve sevecenlik göstermek: Empati doğuştan getirilir. Ancak bu yeteneğin geliştirilmesi ve gerekli durumlarda kullanılması için olumlu çevre koşullarının sağlanması gerekir. Çevrede geliştirilme fırsatı bulunamazsa empati unutulur. Fakat bu yetenek yaşantılarla yeniden öğrenilebilir.
2. Mükemmel iletişim becerilerine sahip olmak: Bireyin ihtiyaçlarını dile getirebilmesi ve elde edebilmesi, saldırganlık göstermeden iddialı olabilmesi ve baskıya karşı dayanıklı olabilmesi gibi becerileridir.
3. Kendisi ile ilgili espri anlayışına sahip olmak: Olumsuz durumların ironik ve komik taraflarını görebilen kişiler, acıyı hafifletebilir ve acıdan kurtulurlar. Kendilerini ve olayları fazla ciddiye almayan bireyler, zorlukların ötesindeki umut dolu bir geleceği görebilirler.
4. Kimlik duygusuna sahip olmak: Kimlik bunalımını başarıyla atlatmış ve sağlıklı bir kimlik edinmiş bireyler, bu kazanımlarını karşılaştıkları zorlukları aşmak için kullanabilirler.
5. Bağımsız hareket etme yeteneği: Girişimci ve başkalarından destek beklemeden önemli görevleri üstlenen bireyler daha yılmazdır.
6. Sağlıksız ortam ve kişilerden uzak durma yeteneği: Kendilerini üzerlerinde olumsuz etkileri olan kişilerden farklı düşünen bireyler, kendi yaşamlarında bir şeyleri farklı gerçekleştirmek amacıyla planlar yapabilirler. Bu bir konu hakkında derinlemesine düşünebilme ve çözümler üretebilmeyi de içerir.
7. Bir amaca ve gelecek duygusuna sahip olmak: Hayatta bir amaca sahip olan bir ailenin veya sosyal yapının parçası olan kişiler başkaları için gerekli ve önemli olduklarını hissederler. Bütün kötü koşullara karşın parlak bir gelecekleri olabileceğine inanmaları, psikolojik olarak sağlam insanların parlak bir gelecek için çalışmalarını sağlar (Thomsen, 2002, Akt; Gürkan, 2006a).

İnsanların çoğunda bu özellikler belli düzeyde mevcuttur. Burada önemli olan bu özelliklerin, kişinin sıkıntılarıyla baş edebileceği düzeyde olmasıdır. Bu ise birtakım koruyucu faktörlerin bulunmasıyla mümkündür (Krowetz, 1999, Akt; Özcan, 2005). Yılmaz bireyler, zorlu yaşam olaylarının olumsuz etkisini en aza indirmek, benlik saygısını

korumak ve sıkıntılarının üstesinden gelmelerine yardımcı olacak imkânlarla ve koruyucu faktörlere ulaşmak için gerekli baş etme becerilerine ve yeterliliklere sahiptirler (Dearden, 2004; Akt: Sipahioğlu, 2008).

Haynes (2005), yılmaz bireylerin travmatik olaylar içeren zor durumlarda ve mücadelede başarılı ve etkili tepkiler verebilmek için yüksek düzeyde sosyal ve duygusal zekaya (social and emotional intelligence) ve en az ortalama bilişsel ve akademik zekaya (cognitive and academic intelligence) sahip olduklarını belirtmekte ve diğer bireylerin benzer bir durumda aynı mücadeleyi ve başarıyı gösteremediklerini ifade etmektedir (Akt: Gürkan,2006b). Haynes (2005), yılmaz gençlerin yüksek düzeyde sosyal ve duygusal zeka ile ortalama bilişsel ve akademik zeka düzeyine sahip olmalarının gerektiğini vurgulamıştır (Akt: Gürkan,2006b).

Haynes (2005) yılmaz kişilerin temel özelliklerini sosyal, duygusal ve bilişsel/akademik özellikler olmak üzere üç başlık altında açıklamaktadır (Akt: Gürkan, 2006b).

Haynes (2005) yılmaz bireylerin sosyal özelliklerini arkadaşlıklar geliştirmede ve başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmada yetenekli olma, dilin faydalı kullanımı için gereken etkili iletişim becerilerine sahip olma ve ihtiyaç duyduğunda yardım bulabilen fakat yardım almaya isteksiz olma olarak ifade etmiştir (Akt: Gürkan, 2006b).

Haynes' e göre (2005) yılmaz bireylerin sahip oldukları duygusal özellikler güçlü bir özyeterlik duygusu, yüksek düzeyde özgüven ve özsaygı, kendini kabul, içsel denetim ve farkındalık becerisi, yeni durumlara kısa sürede uyum sağlama ve engellemelere ve kaygılara dayanabilme gücü olarak belirtilmiştir (Akt: Gürkan, 2006b).

Haynes (2005) yılmaz bireylerdeki bilişsel/akademik özellikleri geleceği düşünme ve planlama yeteneği, stresli ve örseleyici olaylarla mantıklı bir biçimde mücadele etme, dışsal yüklemelerden ziyade genellikle içsel yüklemeler yapma, çevresini yine çevresinde bulunanların yararı için şekillendirme ve harekete geçirme, yüksek başarı güdüsü olarak belirtmiştir (Akt: Gürkan, 2006b).

Flach' e (1997) göre ise, yılmaz bireylerin özellikleri;
-Güçlü ama yumuşak bir özsaygı duygusu,
-Diğer insanlara güvenmekten korkmadan düşünce ve harekette bağımsızlık,

- Diğer insanlarla etkileşime girme ve aynı zamanda sırdaşı da olan bir ya da daha fazla sayıda yakın arkadaşına sahip olma,
- Yüksek düzeyde kişisel disiplin ve sorumluluk duygusu,
- Bir başkasının özel yeteneklerini geliştirmesi ve tanınması,
- Yeni fikirlere açık olma,
- Hayal kurmaya istekli olma,
- Geniş ilgi alanı,
- Keskin bir mizah anlayışı,
- Empatik ilişki kurabilme yeteneği,
- Stres toleransının yüksek olması,
- Yaşama bağlı olma ve yaşamındaki deneyimlerini, ümit ve ümitsizliklerini, yaşamın anlamını yorumladığı bir felsefi çerçeveye sahip olma olarak sıralanabilir (Akt: Onat, 2010).

Yılmaz olarak nitelendirilen çocuk ve yetişkinlerin bazı ortak özellikler taşıdıkları belirtilmiştir. Yüksek zeka düzeyi, suç işlemiş akranlardan uzak durma, ergen suçluluğundan sıyrılabilme gibi özellikler bunlar arasında gösterilebilir (Gürkan 2006b). Krovetz (1999), yılmaz çocuklarda bulunan dört önemli özelliği aşağıdaki gibi sıralamıştır (Akt: Gürkan, 2006b).

- 1. Sosyal yetkinlik;** başkalarını olumlu yönde etkileyerek onlarda olumlu tepkiler oluşmasını sağlama ve bu sayede yetişkinler ve kendi yaşlılarıyla olumlu ilişkiler kurma kabiliyetidir.
- 2. Sorun çözme becerileri;** başkalarından yardım isteme ve olayları kendi kontrolüyle planlayabilme becerileridir.
- 3. Özerklik;** bireyin kendi kimliğine sahip olduğu hissi, bağımsız davranma ve bir bireyin etrafında kontrol kurmaya çalışma yeteneğidir.
- 4. Amaçlara sahip olma ve gelecek duygusu;** bir takım hedeflere, eğitimsel beklentilere, umuda ve ışıltılı bir geleceğe sahip olma hissidir.

Yılmaz bireylerin sahip oldukları özellikler son yıllarda araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Gürkan' a göre (2006b), bu ilgiye sebep olan birçok faktörün etkisidir ve bu faktörler yılmazlık seviyesinin belirlenmesine niçin ihtiyaç duyulduğunu da ortaya

çıkarmaktadır. Grene' e (2002) göre, şiddet, boşanma, yoksulluk, fiziksel ve psikolojik işkence, baskı benzeri yüksek riskler, çocukları ve gençleri uygun olmayan hayat şartlarının nasıl üstesinden gelinebileceği konusunda arayışa sevk etmektedir (Akt: Gürkan, 2006b).

1.7. Yılmazlık Araştırmalarında Temel Yaklaşımlar

Yılmazlık ile ilgili araştırmalarda risk durumu ve sağlıklı uyum ile herhangi bir yeterlik ilişkisini ortaya çıkarmak amacıyla iki temel yaklaşım yöntemi kullanılmaktadır (Sipahioğlu, 2008).

Masten ve Red' e (2002) göre değişken temelli yaklaşım, yeterliliğe katkıda bulunan değişkenler arası ilişkilerin incelendiği yaklaşımdır. Bu yaklaşımda risk, uyum ve yeterlik ile kişisel, ailesel ve çevresel koruyucu faktörler arasında bulunan ilişkiler çok değişkenli istatistiki yöntemlerle incelenmektedir (Akt: Gizir, 2004).

Birey temelli yaklaşım, yüksek risk şartlarına maruz kalan yılmaz bireyler ve kolay incinebilir bireyler olarak nitelendirilen farklı iki grup arasında karşılaştırılmalı çalışmaların yapıldığı yaklaşımdır (Masten ve Red, 2002; Akt: Gizir, 2004). Birey temelli yaklaşımda, gelişimi tehdit eden koşulda yılmaz olan ve olmayanlar karşılaştırma yapılır. Birey temelli yaklaşımların artışı, gerçek hayatta yılmazlık gösteren kişilerin özelliklerini anlamamıza yardımcı olmasındır.

1.8. Yılmazlıkla İlgili Yayın ve Araştırmalar

1.8.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yılmazlıkla ilgili en kapsamlı boylamsal araştırmalardan biri Werner tarafından yapılmıştır. Kauai'de 698 bebeğin incelendiği bu araştırmaya 1955 tarihinde başlanmış ve araştırma yaklaşık 40 yıl sürmüştür (Jew ve diğerleri, 1999; Akt: Gürkan, 2006b). Araştırma öncesinde bu kişilerin düşük okul başarısı, okulu bırakma ve uyuşturucu madde kullanma bakımından yüksek risk taşıdıkları öngörülmüştür. Araştırma kapsamına alınan çocukların yaklaşık yarısının yoksulluk içerisinde büyüdüğü, altıda birine zihinsel engelli tanısı konulduğu, üçte ikisinin ise hayatlarının ilk on yılında ciddi manada öğrenme güçlüğü çektiği görülmüştür. Bunun yanında araştırmacılar, araştırma dahilindeki çocukların yaklaşık üçte birinin gayet normal birer genç yetişkin olduklarını tespit etmişler ve bu çocukları “yılmaz” çocuklar olarak nitelendirmişlerdir. Araştırmacılar yılmaz olarak

nitelendirdikleri bu çocukları diğer çocuklardan farklı kılan etmenleri tespit etmek amacıyla bu çocukların bireysel özelliklerine, aile yapılarına ve yaşadıkları dış çevreye yoğunlaşmışlardır. Araştırmacılar yılmaz dedikleri bu çocukların diğer çocuklara göre daha bağımsız, özerk, görev almaya istekli, empatik ve meraklı olduklarını, akranlarıyla daha iyi ilişkiler kurduklarını ve daha iyi problem çözme becerilerine sahip olduklarını tespit etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına bağlı olarak sosyal olgunluk, sosyal destek, yaş, denetim odağı, öz saygı, yeterlilik, karakter, başarı ihtiyacı ve başa çıkma becerilerine ek olarak aile ve toplumla bağlantılı olan başka birtakım değişkenlerin de yılmazlık ile ilişkili etmenler arasında olduğu öne sürülmüştür (Jew ve diğerleri, 1999; Akt: Gürkan, 2006b).

Bir diğer boylamsal çalışma olan Werner ve Smith' in (1977; 1989; 1992) çalışmasında, anne babadan en az birinin suça karışmış, istismarcı, alkolik veya ruh sağlığının bozuk olduğu ailelerde veya savaş ve yoksulluk gibi zorluklara maruz kalan toplumlarda yetişen çocukların yaklaşık olarak üçte ikisiyle yarısı arasında bir oranının bu zorluklarla baş edebildiği ve hayatlarındaki bu riskleri “yılmazlığa” dönüştürdükleri tespit edilmiştir (Akt; Eminağaoğlu, 2006). Yılmazlık, riske ve zorluklara maruz kalınmasına rağmen başarılı bir uyum ve değişim süreci gerçekleştirmeye katkı sağlayan özelliklerdir (Eminağaoğlu, 2006).

Alfred ve Smith (1989), üniversitede psikoloji bölümünde okuyan 84 öğrenciyle yaptıkları çalışmalarında, bu öğrencilerin strese maruz kaldıkları durumlarda bilişsel değerlendirmelerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, yılmaz olarak nitelendirdikleri bireylerin bir zorluk veya riske maruz kaldıklarında bakış açılarının olumlu olduğunu ve yılmazlığın stres üzerinde orta düzeyde ilişkisi olduğunu belirtmişlerdir (Akt; Terzi, 2005).

Sheppard ve Kashani (1991), 150 kişilik (75 erkek - 75 kız) yaşları 14 - 16 aralığında olan örneklem üzerinde yaptıkları çalışmalarında, yılmazlığın bağlanma ve meydan okuma unsurları ile kaygının psikolojik ve fizyolojik unsurları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, stres düzeyi düşük olan erkeklerin bağlanma ve denetim düzeyi ile ilişkili olarak daha az psikolojik ve fizyolojik belirti görülürken; stres düzeyi yüksek olan erkeklerin bağlanma ve denetim düzeyi düşük olduğu durumda daha fazla sorun yaşadıkları tespit edilmiştir (Akt; Terzi, 2005).

Literatürde farklı risk grubunda yer alan ailelerle ilgili yapılan çalışmalara aile yılmazlığı kapsamında rastlamak mümkündür. West ve diğerleri (2012) kronik ağrı

yaşayan bireylerin aileleriyle, Greeff ve Van den Berg (2013) gelişimsel engelli çocuğu olan ailelerle, Greeff ve Nolting (2013) şiddete maruz kalan ilkököl çocuklarının aileleriyle, Simpson ve Jones (2012) travmatik beyin ve omurilik yaralanması geçiren bireylerin aileleriyle, Greeff ve Wentworth (2009) kalp sorunu yaşayan hastaların aileleriyle, Greeff ve Thiel (2012) prostat kanseri olan bireylerin aileleriyle, Cohen ve diğerleri (2011) ruhsal sorunları olan bireylerin aileleriyle ve Brown ve Robinson (2012) tekrar evlilik yapan ailelerle ilgili çalışmalar yapmışlardır (Akt: Güngör, 2014).

1.8.2. Türkiye’ de Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde yılmazlık kavramının önemi yeni anlaşılmaya ve yılmazlığı artırıcı çalışmalar üzerinde durulmaya başlanmıştır (Onat, 2010).

Alan yazındaki çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde ülkemizde öğrenci yılmazlığıyla ilgili çalışmalara da rastlanmaktadır. Az sayıda yapılan bu çalışmalarda araştırmacıların, yılmazlığın bireysel yönüne dikkat çektikleri görülmektedir. Gizir (2004) yaptığı çalışmada düşük sosyoekonomik statüye sahip gecekondu bölgelerindeki ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin yılmazlıklarını yordayan etkenleri incelemiştir. Özcan (2005) lise öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında öğrencilerde var olan yılmazlık özelliklerini ve koruyucu faktörleri, anne babalarının birliktelik-boşanmışlık ve öğrencilerin cinsiyet değişkenlerine göre incelemiştir. Gürkan (2006a) çalışmasında yılmazlık eğitimi grup danışma programının üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerini artırmadaki etkisini incelemiştir. Kararımak (2007) ise yaptığı çalışmada deprem felaketine uğramış kişilerde psikolojik yılmazlığa etki eden kişisel etkenleri araştırmıştır.

Türkiye’deki yılmazlık çalışmaları incelendiğinde gençlerle (örn. Arastaman ve Balcı, 2013; Dayıoğlu, 2008; Eminağaoğlu, 2006; Gizir, 2004; Gürkan, 2006a; Gürkan, 2014; Kaya, 2007; Onat, 2010; Özcan, 2005; Sipahioğlu, 2008; Terzi, 2008a; Yalım, 2007;), farklı özellikleri olan yetişkinlerle (örn. Kararımak, 2007; Kaner ve diğerleri, 2011), öğretmenler ve antrenörlerle (örn., Kırımoğlu ve diğerleri, 2010; Kırımoğlu ve diğerleri, 2012) yapılan çalışmalara rastlanmaktadır. Türkiye’de özel eğitim alanında ise sadece birkaç çalışma göze çarpmaktadır. Bunlardan biri, yetersizliği olan ve olmayan çocuğa sahip babalarda yılmazlığın göstergelerinden biri olan psikolojik iyi olmayı incelemiştir (Boyras ve Sayger, 2011). Doğrudan yılmazlığı ele alan ilk çalışmalar ise Kaner ve Bayraklı tarafından başlatılmıştır (Bayraklı, 2010, Bayraklı ve Kaner 2010;

Kaner ve Bayraklı, 2009, 2010a, 2010b, 2011). Bu çalışmalarda Kaner ve Bayraklı, sosyal desteklerin ve başa çıkma yollarının yılmazlık ile ilişkisini yetersizliği olan ve olmayan çocuklu annelerde incelemişlerdir.

Türkiye’de yılmazlığın ölçülmesine yönelik uyarlanan ya da geliştirilen ölçekler, “Psikolojik Sağlamlık ve Ergen Gelişim Ölçeği (Gizir ve Aydın, 2006)”, “Üniversite Öğrencileri için Kendini Toparlama Gücü Ölçeği (Terzi, 2006)”, “Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (Basım ve Çetin, 2010)” ve “Ailede Yenilenme ve Uyum Genel İndeksi (İnci ve Temel, 2013)” olarak sayılabilir. Ayrıca üniversite öğrencileri için “Yılmazlık Ölçeği (Gürgan, 2006b)”, anneler için “Anne Yılmazlık Ölçeği (Kaner ve Bayraklı, 2010a)” ve engelli çocuğu olan aileler için “Aile Yılmazlık Ölçeği (Kaner ve Bayraklı, 2010b)” yılmazlık temelinde yer alan çalışmalardır.

Yılmazlık, Türkiye’de yeni incelenmeye başlanan bir konu olduğu için bu konuda yapılan araştırma sayısı çok azdır (Onat, 2010).

Gizir (2004) yoksul durumda olan ilköğretim sekizinci sınıf öğrencileriyle ilgili çalışmasında, öğrencilerin akademik yılmazlıklarının (academic resilience) gelişmesine katkı sağlayan koruyucu bireysel özelliklerle çevresel faktörleri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinde bulunan düşük sosyoekonomik statüdeki gecekondu bölgelerinden seçilen altı ilköğretim okulunda öğrenim gören toplam 872 (433 erkek, 439 kız) sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Gizir’ in (2004) çalışmasında kullandığı ölçme araçları, “Demografik Bilgi Formu”, “Sağlamlık ve Ergen Gelişim Ölçeği” (Resilience and Youth Development Module), “Akademik Yeterlik Ölçeği”, “Beck Umutsuzluk Ölçeği” (Beck Hopelessness Scale) ve “Nowicki-Strickland Kontrol Odağı Ölçeği” (Nowicki-Strickland Locus of Control Scale)’ dir. Gizir (2004) yaptığı çalışma sonucunda yoksulluk içerisindeki öğrencilerin akademik yılmazlığını yordayan en önemli çevresel koruyucu faktörlerin ebeveynlerin yüksek beklentileri ile okul ortamındaki ve arkadaşlık ilişkilerindeki ilgi olduğunu belirlemiştir. Bu bulguların, yılmazlıkla ilgili yapılan diğer araştırmalardan elde edilen sonuçlarla paralellik gösterdiği görülmektedir (Werner ve Smith, 1992; Chao, 2000; Borman ve Overman, 2004; Akt: Gürgan, 2006b).

Gökçe (1993) üniversite öğrencilerinde psikolojik güçlülük ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, psikolojik güçlülük düzeyi ile ruh sağlığı

arasında olumlu bir ilişki bulmuştur. Psikolojik güçlülük düzeyi arttıkça ruh sağlığının daha iyiye, azaldıkça daha kötüye gitmekte olduğunu görmüştür.

Özcan (2005) lise öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerde var olan yılmazlık özelliklerini ve koruyucu faktörleri, anne babalarının birliktelik-boşanmışlık ve öğrencilerin cinsiyet değişkenlerine göre incelemiştir; bu değişkenlerin öğrencilerde var olan yılmazlık özelliklerini ve koruyucu faktörleri yordayıp yordamadığına da bakmıştır. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinin Mamak ilçesinde bulunan liselerde öğrenim gören 152 öğrenci oluşturmuştur. Örnekleme seçilen bu öğrencilerin 70'inin anne babası boşanmış olup 82'sinin ise anne babası birlikte yaşamaktadır. Bu öğrencilerde var olan yılmazlık özelliklerinin ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi için araştırmada "California Yılmazlık Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılığın görülmediği araştırmada, anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin sahip olduğu yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörlerin, anne babası boşanmış olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, anne babası birlikte yaşayan öğrencilerin sahip olduğu toplumdaki koruyucu ilişkiler ve yüksek beklentiler, aile içindeki koruyucu ilişkiler, yüksek beklentiler ve anlamlı katılımlara yönelik imkanlar, hedef ve özlemler, sorun çözme seviyeleri anne babası boşanmış olan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Okuldaki koruyucu ilişkilerle yüksek beklentilerin, arkadaş ortamındaki koruyucu ilişkilerin, özyetkinliğin, öz farkındalığın ve empatinin ise öğrencilerin ailelerinin birliktelik boşanmışlık durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Özcan, 2005).

Terzi (2008) üniversite öğrencilerinin yılmazlıkları ve idrak ettikleri sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasını toplam 140 üniversite öğrencisi ile yapmıştır. Araştırma sonucunda, aile içinden ve aile dışından algılanan sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı güçlendirdiğini belirlemiştir.

Gürgân (2006a) yaptığı çalışmada, grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkisini ve bu etkinin zaman unsurundan bağımsız olarak uzun süreli olup olmadığını incelemiştir. Bu amaçla, psikodramayla bir araya getirilmiş, bilişsel davranışçı ve varoluşçu yaklaşım odaklı, 11 oturumluk yılmazlık eğitimi grup danışma programı geliştirmiş ve test etmiştir. Araştırma sonucunda, yılmazlık düzeyi düşük öğrencilere uygulanan grup danışma programının bu öğrencilerin yılmazlık düzeylerini arttırmada uzun süreli ve etkili olduğu tespit edilmiştir.

Arslan (2010) sürekli öfke ile öfkeyi dışa vurma biçimlerini, stresin üstesinden gelme ve kişilerarası sorun çözme bakımından incelediği araştırmasını üniversite öğrencileri ile yapmıştır. Sonuçlar, stresli durumlarda sorun merkezli başa çıkma, yapıcı problem çözme ve problem çözmede ısrarlı yaklaşım arttıkça, öfke kontrolünün de arttığını göstermektedir. Öğrencilerin, problem çözme konusunda kendilerine güvensiz olmaları ve probleme de olumsuz yaklaşımları, sorumluluk almaktan kaçınmaları arttıkça, öfke kontrolünün azaldığı görülmektedir.

Terzi (2005) öznel iyi olmaya bağlı psikolojik dayanıklılık modelini incelediği araştırmasını, Gazi Üniversitesi'nde toplam 395 öğrenci ile yapmıştır. Araştırma sonucunda, psikolojik dayanıklılık kişilik özelliğinin, başa çıkma ve bilişsel değerlendirme aracılığıyla iyi olmayı dolaylı olarak etkilediği saptanmıştır.

Önder ve Gülay (2008), ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığını çeşitli değişkenler (kendilik kavramı, cinsiyet) açısından incelemişlerdir. Araştırma örneklemini İstanbul ilinde yaşayan ilköğretim sekizinci sınıfa devam eden 98 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma sonucunda cinsiyet ile kendilik kavramının psikolojik sağlamlık üzerinde etkili olabileceği görülmüştür.

Eminağaoğlu (2006) sokak çocuklarının yılmazlığıyla ilgili yaptığı çalışmada bu çocukların yılmazlık özelliklerinin çalışan çocuklara kıyasla hangi açılardan farklılaştığını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın örneklemini, İzmir' de yaşayan 27 sokak çocuğu (12-16 yaş arası) ve kontrol grubunu oluşturan sokakta kalma yaşantısından uzak 27 çalışan çocuktan (12-16 yaş arası) oluşmaktadır. Sokak çocuklarının yılmazlık özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada sokak yaşamının getirdiği olumsuzluklara karşı bu çocukların hangi güçlü yönlerini kullandıkları veya harekete geçirdikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, sokak çocuklarının çalışan çocuklara nazaran işbirliği ve duygusal yakınlık kurmada daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Sokak çocuklarında bulunan yüksek düzeydeki depresif duygulanım, daha yüksek bilişsel katılık özellikleri ve etkili örgütsel davranış yetersizlikleri ise çalışan çocuklardan farklılaştıkları yetersizlikleri veya kötü özellikleri olarak sayılabilir.

Bahadır (2009), sağlıkla ilgili fakültelerde eğitime başlayan öğrencilerin yılmazlık düzeylerini araştırdığı çalışmasında, öğrencilerin yılmazlık düzeylerinin genel olarak düşük olduğunu tespit etmiştir. Buna ek olarak anne baba eğitim seviyesi yüksek ve

cinsiyeti kız olanların, geçirmiş olduğu hastalık sebebiyle tedavi gören öğrencilerin yılmazlık düzeyleri oldukça düşük çıkmıştır.

Kırımoğlu ve diğerleri (2010), ilk ve orta öğretim okullarında çalışan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Araştırmanın evreni, Hatay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilk ve ortaöğretim okullarında (İl-İlçe-Köy) çalışan 485 beden eğitimi ve spor öğretmeninden oluşmaktadır. Örneklem grubunu ise, 253 beden eğitimi ve spor öğretmeni (190 erkek, 63 kadın) oluşturmaktadır. Araştırmada, Gürkan (2006b) tarafından geliştirilen “Yılmazlık Ölçeği” ile araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Öğretmenlerin yılmazlık düzeyleri okul türü, medeni durum, çalıştığı yer (il-ilçe-köy), mesleki hizmet süresi, cinsiyet değişkenlerine göre karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin, cinsiyet, çalıştığı yer, medeni durum ve mesleki hizmet süresi değişkenleri açısından yılmazlık düzeylerinde farklılaşma olmadığı; okul türü değişkeni açısından ise ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin ortaöğretimde görev yapan öğretmenlere göre anlamlı düzeyde yılmazlık alt boyutu olan iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kırımoğlu ve diğerleri (2012), Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü' ne bağlı Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri (GSİM) bünyesinde çalışan antrenörlerin yılmazlık düzeylerini incelemişlerdir. Araştırmanın evreni, Türkiye genelinde 81 ilde hizmet veren Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü antrenörlerinden oluşmaktadır. Örneklem grubunu ise tesadüfi örneklem yöntemiyle belirlenmiş 38 il merkezindeki aktif olarak görev yapan, 31 farklı branşa sahip toplam 360 antrenör (287 erkek, 73 kadın) oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı Gürkan (2006b) tarafından geliştirilmiş olan “Yılmazlık Ölçeği” dir. Araştırma sonucunda, antrenörlerin medeni durum, cinsiyet, takım veya bireysel spor antrenörü olması değişkenlerine göre yılmazlık düzeylerinin anlamlı ölçüde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, araştırmaya katılan antrenörlerin eğitim durumu değişkeni açısından yılmazlık düzeyleri incelenmiş olup ortaöğretim eğitimi almış olan antrenörler ile lisans ve yüksek lisans eğitimi almış olan antrenörler arasında $p < .05$ önem düzeyinde lisans ve yüksek lisans eğitimi almış olan antrenörler lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca antrenörlerin yaş değişkeni açısından toplam yılmazlık ve yılmazlık alt ölçek puanları incelenmiş, yapılan istatistiksel testler sonucunda yaş değişkenine göre antrenörlerin yılmazlık alt boyutlarından iyimser olma/yaşama bağlı

olma alt boyutunda anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan antrenörlerin, toplam yılmazlık ve alt boyut puanları değerlendirilmiş ve yılmazlık düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu ifade edilmiştir.

Yılmazlık çalışmalarının sonucunda geline nokta, ilgili bireylerin risk faktörlerini yok etme veya etkisini minimuma indirme yönündeki çalışmaların, bireylerin gelişim süreci içerisinde yılmazlık özelliklerini artırmaya ve var olanları anlamaya katkı sağlayacak etkili çalışmaların ve bireysel ve çevresel koruyucu etmenlerin etkisini artıracak ve fark edilmesini sağlayacak çalışmaların önemi tekrardan ortaya çıkmıştır (Anctil ve diğeri, 2007; Akt: Sipahioğlu, 2008).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada tarama modellerinden biri olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek veya örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2000; 2005).

2.2. Evren ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında, Gümüşhane İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı (il, ilçe, belde ve köy) ortaokul ve liselerde görev yapan 162 ve Bayburt İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı (il, ilçe, belde ve köy) ortaokul ve liselerde görev yapan 134 olmak üzere toplam 296 matematik öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubunu ise araştırmacı tarafından kendilerine ulaşılabilen 116 erkek ve 129 kadın olmak üzere toplam 245 matematik öğretmeni oluşturmuştur.

Tablo 2: Çalışma Grubunda Yer Alan Okul Sayılarının İllere Göre Dağılımı

Okul Türü	İller	N	%
Lise	Bayburt	12	12.5
	Gümüşhane	20	20.83
Ortaokul	Bayburt	28	29.17
	Gümüşhane	36	37.5
Toplam		96	100

2.3. Katılımcıların Özelliklerine İlişkin Betimsel Değerler

Tablo 3: Okul Türüne Göre Frekans Dağılımı

Okul Türü	Frekans	Yüzde
Lise	76	31.02
Ortaokul	169	68.98
Toplam	245	100

Okul türüne göre frekans dağılımları incelendiğinde çalışma grubunun % 31.02' sinin lise, % 68.98' inin ortaokul matematik öğretmenlerinden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4: Cinsiyete Göre Frekans Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	116	47.35
Kadın	129	52.65
Toplam	245	100

Cinsiyete göre frekans dağılımları incelendiğinde çalışma grubunun % 47.35' inin erkek, % 52.65' inin kadın matematik öğretmenlerinden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5: Yaşa Göre Frekans Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
21 – 30	165	67.35
31 ve üzeri	80	32.65
Toplam	245	100

Yaşa göre frekans dağılımları incelendiğinde çalışma grubunun % 67.35' inin 21 - 30 yaş, % 32.65' inin 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 6: Medeni Duruma Göre Frekans Dağılımı

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	130	53.06
Bekâr	115	46.94
Toplam	245	100

Medeni duruma göre frekans dağılımları incelendiğinde çalışma grubunun % 53.06' sının evli, % 46.94' ünün bekâr matematik öğretmenlerinden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 7: Mesleki Kıdeme Göre Frekans Dağılımı

Mesleki Kıdem	Frekans	Yüzde
0 - 10 yıl	198	80.82
11 yıl ve üzeri	47	19.18
Toplam	245	100

Mesleki kıdeme göre frekans dağılımları incelendiğinde çalışma grubunun % 80.82' sinin 0 - 10 yıl arası, % 19.18' inin 11 yıl ve üzerinde çalışan matematik öğretmenlerinden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 8: Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Frekans Dağılımı

Okulun Bulunduğu Yerleşim yeri	Frekans	Yüzde
Köy - Kasaba – Belde	50	20.41
İlçe Merkezi	74	30.20
İl Merkezi	121	49.39
Toplam	245	100

Okulun bulunduğu yerleşim yerine göre frekans dağılımları incelendiğinde çalışma grubunun % 20.41' inin köy, kasaba ya da beldede, % 30.20' sinin ilçe merkezinde, % 49.39' unun il merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerinden oluştuğu görülmektedir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada matematik öğretmenlerinin ilgili nitelikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve katılımcıların yılmazlık düzeylerini belirlemek için Gürgen (2006b) tarafından geliştirilen “Yılmazlık Ölçeği” kullanılmıştır.

2.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan matematik öğretmenlerinin “okul türü, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve okulun bulunduğu yerleşim yeri” ile ilgili bilgileri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

2.4.2. Yılmazlık Ölçeği

Yılmazlık Ölçeği, Gürgen (2006b) tarafından üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. 50 madde içeren beşli likert tipindeki ölçekten en az 50 en fazla 250 puan alınmaktadır. Yılmazlık düzeyindeki artış ölçekten alınan puanın artmasıyla doğru orantılıdır.

Ölçeğin ölçmeyi amaçladığı özelliği hangi derecede doğru ölçtüğünü belirlemek amacıyla kapsam geçerliği, ölçüt bağımlı geçerliği ve yapı geçerliği Gürgen (2006b) tarafından incelenmiştir (Büyüköztürk, 2013).

Kapsam geçerliğinin test edilmesi amacıyla hazırlanan form uzman görüşlerine sunulmuş, uzman görüşleri dikkate alınarak uyuma düzeyi istenilen seviyeye getirilmiş ve uygun olmayan sorular ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmasında ise yapı geçerliği ve ölçüt geçerliğine bakılmıştır. Benzer testler geçerliği için “yılmazlık” ile uzman görüşleri doğrultusunda pozitif ve negatif yönde ilişkili olan kavramlar belirlenmiştir. “Öğrenilmiş güçlülük”, “içten kontrol odaklılık”, “umutluluk”, “problem çözme becerisi” pozitif yönde; “öğrenilmiş güçsüzlük”, “dıştan kontrol odaklılık”, “umutsuzluk, yaşama negatif bakabilme”, “problem çözme becerilerinde yetersizlik” ise negatif yönde ilişkili olduğu düşünülen kavramlardır. “Yılmazlık Ölçeği” ile bu özelliklerin test edilmesi için kullanılan, geçerlik güvenilirlik çalışmalarının yapılmış olduğu bir envanter ile üç ölçek uzman görüşleri dikkate alınarak benzer testler geçerliği için seçilmiştir. Bu amaçla seçilen envanter ve ölçekler; “Problem Çözme Envanteri (PÇE)”, “Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği (RÖGÖ)”, “Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)”,

“Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)” dir. Gürkan (2006b), “Rosenbaum’ un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği” ile “Yılmazlık Ölçeği” arasındaki ilişkinin .763 ($p < .001$) olduğunu tespit etmiştir. “Yılmazlık Ölçeği”nin, “Kontrol Odağı Ölçeği” ile arasındaki ilişkinin -.437 ($p < .001$), “Beck Umutsuzluk Ölçeği” ile arasındaki ilişkinin -.670 ($p < .001$), “Problem Çözme Envanteri” ile arasındaki ilişkinin -.788 ($p < .001$) olduğu belirlenmiştir. Gürkan (2006b), “Yılmazlık Ölçeği” ile “Kontrol Odağı Ölçeği”, “Beck Umutsuzluk Ölçeği”, “Problem Çözme Envanteri” arasında negatif korelasyon bulunmasının “Yılmazlık Ölçeği” nin geçerliliğini gösterdiğini ifade etmiştir. Gürkan (2006b), bu sonuçlardan hareketle benzer testler geçerliliği bakımından “Yılmazlık Ölçeği” nin ölçmek istediği amacı ölçer nitelikte olduğunu ifade etmiştir.

Gürkan (2006b), yaptığı analizler neticesinde yılmazlığın, öğrenilmiş güçlülük ile .76, problem çözememe ile -.79, umutsuzluk ile -.67, dıştan kontrol odağı ile -.44 ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

Gürkan (2006b), YÖ’ nin yapı geçerliliğini test etmek amacıyla faktör analizi yapmış, bu analiz sonucunda ölçekte yer alan 50 maddenin 8 faktörde toplandığını ve toplam varyansın %57.56’ sını açıkladığını bulmuştur. Gürkan (2006b), bu sekiz faktörün içerdiği maddeler açısından daha kolay tanımlanabilmesine imkan sağlayan faktör ortogonal (dik) varimax döndürme (Rotated Component Matrix) sonucundaki faktör yüklerini de incelemiştir. Yapılan inceleme sonucunda toplam varyansın; % 15.86’ sını “güçlü olma” faktörünün, % 8.67’ sini “girişimci olma” faktörünün, % 7.86’ sını “iyimser olma/yaşama bağlı olma” faktörünün, % 6.15’ ini “iletişim /ilişki kurma” faktörünün, % 5.53’ ünü “öngörü” faktörünün, % 5.20’ sini “amaca ulaşma” faktörünün, % 4.03’ ünü “lider olma” faktörünün ve % 2.41’ ini ise “araştırmacı olma” faktörünün açıkladığı bulunmuştur (Gürkan, 2006b).

Gürkan (2006b), “Yılmazlık Ölçeği” ndeki faktör yüklerinin ve açıklanan varyans yüzdesinin ölçek geliştirme çalışmalarında yapı geçerliği açısından yeterli görüldüğünü belirtmiş, bir diğer yapı geçerliği göstergesi sayılan iç tutarlılık katsayısının (Anastasi ve Urbina, 1997) da ($\alpha = .78$ ve $\alpha = .87$), “Yılmazlık Ölçeği” nin gerek faktör yapısıyla, gerek kavramsal olarak ilişkili olduğu daha önceden bilinen birtakım değişkenlerle gösterdiği korelasyonlar baz alındığında, yılmazlığın Türkçede ve kültürümüzde geçerli olarak ölçülebileceği bir ölçek olduğunu ifade etmiştir. Yine Gürkan (2006b) ölçeğin,

yüksek güvenilirlik katsayısı da göz önüne alındığında güvenle kullanılabilir bir araç olduğunu belirtmiştir.

Gürgan (2006b), YÖ' nin güvenilirliğini belirlemek için ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğine baktığını ifade etmiş, YÖ' nin, belirlenen ayrı bir gruba dört hafta arayla tekrar uygulanması sonucu elde edilen puanlar arasındaki Pearson korelasyon katsayısının .89 olduğunu ($p < .001$) tespit etmiştir. Gürgan (2006b), puanlar arasındaki iç tutarlılığı belirlemek amacıyla hesapladığı Cronbach Alpha katsayısının ilk uygulama için .78, ikinci uygulama için .87 olduğunu tespit etmiştir. Gürgan (2006b) geçerlik çalışmasına katılan grup için hesapladığı Cronbach Alfa değerlerini de .80 olarak bulmuş ve bu değer yukarıdaki değerlere oldukça yakın olduğunu ifade etmiştir. Serbest (2010) çalışmasında “Yılmazlık Ölçeği” nin Cronbach Alpha katsayısını .96 olarak bulmuştur (Gürgan, 2014).

Gürgan (2006b) “Yılmazlık ölçeği” nin tüm geçerlik ve güvenilirlik göstergelerinin yüksek olduğunun yapılan “madde analizi”, “pearson korelasyon” ve “faktör analizi” teknikleriyle ulaşılan sonuçlardan anlaşıldığını ifade etmiştir.

2.5. Verilerin Analizi ve İşlem

İlk olarak toplanan ölçekler değerlendirilmiş, eksik ya da yanlış cevaplandırılan veri olmadığı tespit edilerek tüm veriler değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubu özelliklerinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel analizi bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerini ortaya koyabilecek bir desen içinde ele alınmıştır.

Elde edilen veriler, yüzde ve frekans tabloları ile özetlenmiş, SPSS 15,0 istatistik paket programı kullanılarak hesaplanmış ve değerlendirilmiştir.

Verilerin normallik sınaması kolmogorov – smirnov test ile yapılmış olup verilerin normal dağılım gösterdiği varsayımı sağlanmıştır. Dolayısıyla veriler parametrik testlerden independent sample - t test ve one way ANOVA ile analiz edilmiştir. Levene testi sonucunda, homojen varyans varsayımının geçerli olmadığı gruplarda mann whitney u testi kullanılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

Verilerin analizinde, matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin okul türü, cinsiyet, yaş, medeni durum ve mesleki kıdem değişkenlerine bağlı olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla bağımsız örneklem t testi ve mann-

whitney u testi kullanılmıştır. Matematik ğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenine göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacı ile değişkenlerin çok faktörden oluşması dikkate alınarak tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde çalışma grubunun bağımsız değişkenlere göre dağılımı ile araştırmanın alt amaçlarına uygun alt problemlere ilişkin bulgular ele alınmıştır.

3.1. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri görev yaptıkları okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t-testi yapılmış ve bulgular tablo 9 da gösterilmiştir.

Tablo 9: Okul Türüne Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t – Testi

	Okul türü	N	\bar{X}	Ss	t	p
Yılmazlık	Lise	76	200,72	25,33	-,038	0,970
	Ortaokul	169	200,86	27,75		
Güçlü olma	Lise	76	69,38	10,95	-,854	0,394
	Ortaokul	169	70,62	10,24		
Girişimci olma	Lise	76	38,16	5,49	1,604	0,110
	Ortaokul	169	36,79	6,44		
İyimser olma/yaşama bağlı olma	Lise	76	21,26	3,09	,572	0,568
	Ortaokul	169	20,98	3,74		
Öngörü	Lise	76	11,68	1,91	-1,191	0,235
	Ortaokul	169	12,02	2,08		
Amaca ulaşma	Lise	76	15,97	2,68	-,505	0,614
	Ortaokul	169	16,17	2,78		
Lider olma	Lise	76	19,61	3,25	-,387	0,699
	Ortaokul	169	19,78	3,14		
Araştırmacı olma	Lise	76	8,00	1,46	-2,089	0,038
	Ortaokul	169	8,41	1,39		

(p < .05).

Okul türü grupları bakımından yılmazlık düzeyleri farklılıklarını test etmek için yapılan t testi sonuçlarını özetleyen Tablo 9' a göre ilk adımda uygulanan Levene' nin varyans homojenliği testi, yılmazlığın iletişim/ilişki kurma alt boyutu haricindeki tüm boyutlar için homojen varyans varsayımının geçerli olduğunu göstermektedir ($p > .05$). Tablonun yorumlanmasında bu bulgu dikkate alınarak sonuçlar, iletişim/ilişki kurma dışındaki boyutlar için homojen varyans varsayımı altında yorumlanmıştır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasındaki farka ait t değeri $-.038$ olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, lisede görev yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=200,72$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=200,86$ değerine yakındır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasındaki farka ait t değeri $-.854$ olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, lisede görev yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=69,38$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=70,62$ değerine yakındır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasındaki farka ait t değeri $1,604$ olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, lisede görev yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=38,16$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan

matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=36,79$ değerine yakındır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasındaki farka ait t değeri ,572 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, lisede görev yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=21,26$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=20,98$ değerine yakındır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasındaki farka ait t değeri -1,191 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, lisede görev yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin öngörü puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=11,68$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=12,02$ değerine yakındır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasındaki farka ait t değeri -,505 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, lisede görev yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=15,97$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=16,17$ değerine yakındır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasındaki farka ait t değeri -,387 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, lisede görev yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin lider olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=19,61$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=19,78$ değerine yakındır.

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları arasındaki farka ait t değeri -2,089 olarak $p < .05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu lise ve ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları arasında fark olduğunu göstermektedir. Tablo incelendiğinde lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=8,00$ olup, bu değer ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=8,41$ değerinden küçüktür. Sonuç olarak; ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin, lisede görev yapan matematik öğretmenlerine göre daha araştırmacı oldukları söylenebilir.

Tablo 10: Okul Türüne Göre Matematik Öğretmenlerinin İletişim / İlişki Kurma Puanları Arasındaki Farkla İlgili Mann - Whitney U Testi

	Okul Türü	N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
İletişim/ilişki kurma	Lise	76	128,07	9733,50	6036,5	,449
	Ortaokul	169	120,72	20401,50		

Okul türüne göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları açısından aralarındaki farka ait U değeri 6036.5 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu ortaokul ve lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları açısından aralarında fark olmadığını göstermektedir. Tablo incelendiğinde ortaokul ve lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma sıra ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Sonuç olarak lisede görev

yapan matematik öğretmenleri ile ortaokulda gör ev yapan matematik öğretmenlerinin iletişim/ ilişki kurma puanları benzerdir.

3.2. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t - testi yapılmış ve bulgular Tablo 11 de gösterilmiştir.

Tablo 11: Cinsiyete Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t - Testi

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	t	p
Yılmazlık	Erkek	116	200,00	27,94	-,446	0,656
	Kadın	129	201,55	26,15		
Güçlü olma	Erkek	116	70,76	10,27	,746	0,457
	Kadın	129	69,76	10,64		
Girişimci olma	Erkek	116	36,97	6,33	-,602	0,548
	Kadın	129	37,44	6,06		
İyimser olma/yaşama bağlı olma	Erkek	116	20,82	3,75	-1,048	0,296
	Kadın	129	21,29	3,36		
İletişim/ilişki kurma	Erkek	116	15,99	3,12	-1,387	0,167
	Kadın	129	16,53	3,01		
Öngörü	Erkek	116	11,74	2,12	-1,266	0,207
	Kadın	129	12,07	1,94		
Amaca ulaşma	Erkek	116	15,84	2,85	-1,415	0,158
	Kadın	129	16,34	2,64		
Lider olma	Erkek	116	19,66	3,23	-,314	0,753
	Kadın	129	19,78	3,13		
Araştırmacı olma	Erkek	116	8,23	1,56	-,508	0,612
	Kadın	129	8,33	1,30		

(p < .05).

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasındaki farka ait t değeri -,446 olarak p > .05 önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre

matematik öğretmenlerin yılmazlık puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin yılmazlık puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=200$ olup, bu değer kadınların yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=201,55$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasındaki farka ait t değeri ,746 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin güçlü olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=70,76$ olup, bu değer kadınların güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=69,76$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasındaki farka ait t değeri -,602 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin girişimci olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=36,97$ olup, bu değer kadınların girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=37,44$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasındaki farka ait t değeri -1,048 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=20,82$ olup, bu değer kadınların iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=21,29$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasındaki farka ait t değeri -1,387 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasında fark

olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin iletişim/ilişki kurma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin iletişim/ilişki kurma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 15,99$ olup, bu değer kadınların iletişim/ilişki kurma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 16,53$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasındaki farka ait t değeri -1,266 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin öngörü puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 11,74$ olup, bu değer kadınların öngörü puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 12,07$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasındaki farka ait t değeri -1,415 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin amaca ulaşma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 15,84$ olup, bu değer kadınların amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 16,34$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasındaki farka ait t değeri -,314 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin lider olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 19,66$ olup, bu değer kadınların lider olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 19,78$ değerine yakındır.

Cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları arasındaki farka ait t değeri -,508 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu cinsiyete göre matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın öğretmenlerin araştırmacı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde erkeklerin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması

\bar{X} =8,23 olup, bu değer kadınların araştırıcı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan \bar{X} =8,33 değerine yakındır.

3.3. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t-testi yapılmış ve bulgular Tablo 12’ de gösterilmiştir.

Tablo 12: Yaşa Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t - Testi

	Yaş	N	\bar{X}	Ss	t	p
Yılmazlık	21-30	165	200,26	26,77	-,466	0,642
	31 ve üzeri	80	201,98	27,51		
Güçlü olma	21-30	165	69,78	10,57	-,969	0,334
	31 ve üzeri	80	71,16	10,22		
İyimser olma/yaşama bağlı olma	21-30	165	21,25	3,50	1,135	0,257
	31 ve üzeri	80	20,70	3,65		
İletişim/ilişki kurma	21-30	165	16,20	3,08	-,567	0,571
	31 ve üzeri	80	16,44	3,05		
Öngörü	21-30	165	11,78	2,04	-1,539	0,125
	31 ve üzeri	80	12,20	2,00		
Amaca ulaşma	21-30	165	16,16	2,72	,420	0,675
	31 ve üzeri	80	16,00	2,82		
Lider olma	21-30	165	19,56	3,01	-1,127	0,261
	31 ve üzeri	80	20,05	3,46		
Araştırmacı olma	21-30	165	8,20	1,44	-1,289	0,198
	31 ve üzeri	80	8,45	1,40		

(p < .05).

İlk adımda yapılan Levene testi sonucunda, girişimci olma alt boyutu dışındaki tüm yılmazlık alt boyutları için yaş açısından oluşturulan gruplarda homojen varyans varsayımı geçerlidir.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasındaki farka ait t değeri $-0,466$ olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 200,26$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 201,98$ değerine yakındır.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasındaki farka ait t değeri $-0,969$ olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 69,78$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 71,16$ değerine yakındır.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasındaki farka ait t değeri $1,135$ olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 21,25$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 20,70$ değerine yakındır.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasındaki farka ait t değeri $-0,567$ olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanlarının aritmetik

ortalaması $\bar{X}=16,20$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin iletişim/iilişki kurma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=16,44$ değerine yakındır.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasındaki farka ait t değeri -1,539 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin öngörü puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=11,78$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=12,20$ değerine yakındır.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasındaki farka ait t değeri ,420 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=16,16$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=16,00$ değerine yakındır.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasındaki farka ait t değeri -1,127 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin lider olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=19,56$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=20,05$ değerine yakındır.

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin araştırıcı olma puanları arasındaki farka ait t değeri -1,289 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu yaşa göre matematik öğretmenlerinin araştırıcı olma puanları arasında fark olmadığını

göstermektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 8,20$ olup, bu değer 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 8,45$ değerine yakındır.

Tablo 13: Yaşa Göre Matematik Öğretmenlerinin Girişimci Olma Puanları Arasındaki Farkla İlgili Mann - Whitney U Testi

	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	P
Girişimci olma	21-30	165	121,92	20116	6421	,730
	31 ve üzeri	80	125,24	10019		

Yaşa göre matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları açısından aralarındaki farka ait U değeri 6421 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu 21-30 ve 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları açısından aralarında fark olmadığını göstermektedir. Tablo incelendiğinde 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin girişimci olma sıra ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Sonuç olarak 21-30 yaş aralığındaki matematik öğretmenleri ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları benzerdir.

3.4. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri medeni durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t - testi yapılmış ve bulgular Tablo 14' de gösterilmiştir.

Tablo 14: Medeni Duruma Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t – Testi

	Medeni durum	N	\bar{X}	Ss	t	p
Yılmazlık	Evli	130	201,98	26,80	,718	0,474
	Bekâr	115	199,50	27,22		
Güçlü olma	Evli	130	70,85	9,96	,976	0,330
	Bekâr	115	69,54	11,00		
Girişimci olma	Evli	130	37,34	6,27	,328	0,743
	Bekâr	115	37,08	6,10		
İyimser olma/yaşama bağlı olma	Evli	130	20,93	3,68	-,649	0,517
	Bekâr	115	21,23	3,41		
İletişim/ilişki kurma	Evli	130	16,28	3,16	,038	0,970
	Bekâr	115	16,27	2,98		
Öngörü	Evli	130	12,15	1,93	1,976	0,049
	Bekâr	115	11,64	2,11		
Amaca ulaşma	Evli	130	16,12	2,73	,056	0,955
	Bekâr	115	16,10	2,78		
Lider olma	Evli	130	19,99	3,19	1,420	0,157
	Bekâr	115	19,42	3,14		
Araştırmacı olma	Evli	130	8,32	1,42	,483	0,629
	Bekâr	115	8,23	1,44		

(p < .05).

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasındaki farka ait t değeri ,718 olarak p > .05 önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 201,98$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 199,50$ değerine yakındır.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasındaki farka ait t değeri ,976 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 70,85$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 69,54$ değerine yakındır.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasındaki farka ait t değeri ,328 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 37,34$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 37,08$ değerine yakındır.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasındaki farka ait t değeri -,649 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 20,93$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 21,23$ değerine yakındır.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasındaki farka ait t değeri ,038 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanlarının aritmetik ortalaması

$\bar{X}=16,28$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=16,27$ değerine yakındır.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasındaki farka ait t değeri 1,976 olarak $p < .05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasında fark olduğunu göstermektedir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=12,15$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=11,64$ değerinden büyüktür. Sonuç olarak; evli olan matematik öğretmenlerinin, bekâr olan matematik öğretmenlerine göre daha öngörülü oldukları söylenebilir.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasındaki farka ait t değeri ,056 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=16,12$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=16,10$ değerine yakındır.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasındaki farka ait t değeri 1,420 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik öğretmenlerinin lider olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=19,99$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=19,42$ değerine yakındır.

Medeni duruma göre matematik öğretmenlerinin araştırıcı olma puanları arasındaki farka ait t değeri ,483 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu evli ve bekâr matematik öğretmenlerinin araştırıcı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, evli olan matematik öğretmenleri ile bekâr olan matematik

öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde evli olan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=8,32$ olup, bu değer bekâr olan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=8,23$ değerine yakındır.

3.5. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri mesleki kıdemlerine göre farklılaşmakta mıdır?

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem t - testi yapılmış ve bulgular Tablo 15’ de gösterilmiştir.

Tablo 15: Mesleki Kıdeme Göre Matematik Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili t - Testi

	Mesleki Kıdem	N	\bar{X}	Ss	t	p
Yılmazlık	0-10 yıl	198	200,07	26,85	-,893	0,373
	11 yıl ve üzeri	47	203,98	27,55		
Güçlü olma	0-10 yıl	198	69,94	10,34	-,901	0,369
	11 yıl ve üzeri	47	71,47	10,97		
Girişimci olma	0-10 yıl	198	37,04	6,18	-,940	0,348
	11 yıl ve üzeri	47	37,98	6,21		
İyimser olma/yaşama bağlı olma	0-10 yıl	198	21,08	3,54	,103	0,918
	11 yıl ve üzeri	47	21,02	3,63		
İletişim/ilişki kurma	0-10 yıl	198	16,18	3,09	-1,002	0,317
	11 yıl ve üzeri	47	16,68	2,99		
Öngörü	0-10 yıl	198	11,87	2,02	-,641	0,522
	11 yıl ve üzeri	47	12,09	2,09		
Amaca ulaşma	0-10 yıl	198	16,14	2,72	,412	0,681
	11 yıl ve üzeri	47	15,96	2,87		
Lider olma	0-10 yıl	198	19,52	3,13	-2,116	0,035
	11 yıl ve üzeri	47	20,60	3,21		
Araştırmacı olma	0-10 yıl	198	8,30	1,40	,482	0,631
	11 yıl ve üzeri	47	8,19	1,56		

(p < .05).

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasındaki farka ait t değeri -,893 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=200,07$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin yılmazlık puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=203,98$ değerine yakındır.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasındaki farka ait t değeri -,901 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=69,94$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin güçlü olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=71,47$ değerine yakındır.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasındaki farka ait t değeri -,940 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=37,04$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin girişimci olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=37,98$ değerine yakındır.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasındaki farka ait t değeri ,103 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 21,08$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin iyimser olma/yaşama bağlı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 21,02$ değerine yakındır.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasındaki farka ait t değeri -1,002 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 16,18$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin iletişim/ilişki kurma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 16,68$ değerine yakındır.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasındaki farka ait t değeri -,641 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin öngörü puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin öngörü puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X} = 11,87$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin öngörü puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X} = 12,09$ değerine yakındır.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasındaki farka ait t değeri ,412 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=16,14$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin amaca ulaşma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=15,96$ değerine yakındır.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasındaki farka ait t değeri -2,116 olarak $p < .05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin lider olma puanları arasında fark olduğunu göstermektedir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=19,52$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin lider olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=20,60$ değerinden küçüktür. Sonuç olarak; 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin, 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerine göre lider olma özelliklerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları arasındaki farka ait t değeri ,482 olarak $p > .05$ önem düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bu bulgu mesleki kıdeme göre matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları arasında fark olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak 0-10 yıl arasındaki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenleri ile 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanları benzerdir. Tablo incelendiğinde 0-10 yıl arasında mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması $\bar{X}=8,30$ olup, bu değer 11 yıl ve üzerindeki mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma puanlarının aritmetik ortalaması olan $\bar{X}=8,19$ değerine yakındır.

3.6. Matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yerine göre farklılaşmakta mıdır?

Matematik öğretmenlerinin görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yerine göre yılmazlık puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Tek Yönlü Varyans analizi (ANOVA) yapılmış ve bulgular Tablo 16' da gösterilmiştir.

Tablo 16: Matematik Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Yılmazlık Düzeyleri Arasındaki Farkla İlgili Varyans Analizi

Boyutlar	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	Yerleşim Yeri	N	\bar{X}	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Yılmazlık	Gruplar arası	1706,084	2	853,042	1-Köy-kasaba-belde	50	204,10	25,21	1,175	0,311	
	Gruplar içi	175750,014	242	726,240	2-İlçe merkezi	74	202,92	27,17			
	Toplam	177456,098	244		3-İl merkezi	121	198,18	27,49			
Güçlü olma	Gruplar arası	50,921	2	25,460	1-Köy-kasaba-belde	50	70,98	9,62	,231	0,794	
	Gruplar içi	26636,818	242	110,069	2-İlçe merkezi	74	70,41	11,21			
	Toplam	26687,739	244		3-İl merkezi	121	69,82	10,38			
Girişimci olma	Gruplar arası	110,197	2	55,099	1-Köy-kasaba-belde	50	38,26	5,42	1,448	0,237	
	Gruplar içi	9211,337	242	38,063	2-İlçe merkezi	74	37,54	5,72			
	Toplam	9321,535	244		3-İl merkezi	121	36,59	6,70			
İyimser olma/yaşama bağlı olma	Gruplar arası	41,209	2	20,605	1-Köy-kasaba-belde	50	21,34	3,40	1,645	0,195	
	Gruplar içi	3030,611	242	12,523	2-İlçe merkezi	74	21,55	3,40			
	Toplam	3071,820	244		3-İl merkezi	121	20,66	3,67			
İletişim/ilişki kurma	Gruplar arası	24,508	2	12,254	1-Köy-kasaba-belde	50	16,54	3,20	1,305	0,273	
	Gruplar içi	2272,619	242	9,391	2-İlçe merkezi	74	16,62	2,69			
	Toplam	2297,127	244		3-İl merkezi	121	15,96	3,22			
Öngörü	Gruplar arası	3,890	2	1,945	1-Köy-kasaba-belde	50	12,14	1,74	,470	0,626	
	Gruplar içi	1001,310	242	4,138	2-İlçe merkezi	74	11,93	2,10			
	Toplam	1005,200	244		3-İl merkezi	121	11,81	2,10			
Amaca ulaşma	Gruplar arası	9,202	2	4,601	1-Köy-kasaba-belde	50	16,20	2,66	,608	0,545	
	Gruplar içi	1832,038	242	7,570	2-İlçe merkezi	74	16,35	2,79			
	Toplam	1841,241	244		3-İl merkezi	121	15,92	2,76			
Lider olma	Gruplar arası	21,702	2	10,851	1-Köy-kasaba-belde	50	20,04	2,84	1,081	0,341	
	Gruplar içi	2429,424	242	10,039	2-İlçe merkezi	74	20,00	2,92			
	Toplam	2451,127	244		3-İl merkezi	121	19,42	3,43			
Araştırmacı olma	Gruplar arası	18,089	2	9,045	1-Köy-kasaba-belde	50	8,60	1,09	4,584	0,011	1-3
	Gruplar içi	477,478	242	1,973	2-İlçe merkezi	74	8,51	1,27			2-3
	Toplam	495,567	244		3-İl merkezi	121	8,01	1,58			

(p < .05).

Matematik öğretmenlerinin görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yerine göre araştırmacı olma puanları arasındaki farklara ait F değeri 4,584 olarak $p < .05$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu bulgu matematik öğretmenlerinin görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yerine göre araştırmacı olma puanları açısından aralarında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir.

Bu test sonucunda köy-kasaba-beldede görev yapan matematik öğretmenlerinin ilçe merkezinde ve il merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerine göre, ilçe merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerinin il merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerine göre araştırmacı olma puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 17: ANOVA Testi Sonrasında Yapılan Tukey Post Hoc Testi

Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri	Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri	Ortalamalar Farkı	p
Köy-Kasaba-Belde	İlçe merkezi	,08649	,940
	İl merkezi	,59174(*)	,034
İlçe merkezi	Köy-Kasaba-Belde	-,08649	,940
	İl merkezi	,50525(*)	,041
İl merkezi	Köy-Kasaba-Belde	-,59174(*)	,034
	İlçe merkezi	-,50525(*)	,041

Farkın kaynağını anlamak amacıyla Tukey Post Hoc testi uygulanmıştır. Bu testin sonucuna göre köy-kasaba-beldede görev yapan matematik öğretmenleri ile il merkezinde görev yapan matematik öğretmenleri arasında $p < .05$ önem düzeyinde ve ilçe merkezinde görev yapan matematik öğretmenleri ile il merkezinde görev yapan matematik öğretmenleri arasında $p < .05$ önem düzeyinde araştırmacı olma puanları açısından anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

Matematik öğretmenlerinin yılmazlık ve diğer alt boyutlarına ait puanları, görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenine göre farklılaşmamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın çalışma grubunu oluşturan matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri; okul türü, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve okulun bulunduğu yerleşim yeri gibi değişkenlere göre incelenmiş, yılmazlığın tüm alt boyutları araştırma amacına uygun alt problemlere göre tartışılmıştır.

Araştırmada okul türü değişkenine göre yılmazlık düzeyleri incelendiğinde; yılmazlığın araştırmacı olma alt boyutu açısından okul türüne göre istatistiksel açıdan önemli düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutları açısından okul türüne göre farklılıklar görülmemiştir. Buna göre; araştırmacı olma alt boyutunda ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin, lisede görev yapan matematik öğretmenlerine göre daha araştırmacı oldukları belirlenmiştir.

Literatürde yılmazlıkla ilgili araştırma sonuçlarına bakıldığında, okul türü değişkeninin yılmazlık düzeylerine etkisinin incelendiği çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kırımoğlu ve diğerlerinin (2010) çalışmasında ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin ortaöğretimde görev yapan öğretmenlere göre yılmazlığın iyimser olma/yaşama bağlı olma alt boyutunda daha iyimser oldukları tespit edilmiştir.

Cinsiyet değişkenine göre yılmazlık düzeyleri incelendiğinde; yılmazlığın tüm alt boyutları açısından cinsiyete göre farklılıklar görülmemiştir. Buna göre; yılmazlığın tüm alt boyutlarında erkek matematik öğretmenlerinin kadın matematik öğretmenleri ile benzer şekilde yılmazlık düzeylerine sahip oldukları belirlenmiştir.

Bu sonuç literatürle karşılaştırıldığında; yılmazlık düzeyi ile cinsiyet farkı ilişkisini inceleyen çalışmaların çoğunda benzer sonuçlar olduğu, bir kısmında ise farklı sonuçlar olduğu tespit edilmiştir. Özcan (2005), Gürkan (2006a), Terzi (2008a), Kırımoğlu ve diğerleri (2010), Kırımoğlu ve diğerleri (2012) ve Eitzen ve Pratt (1989) çalışmalarında cinsiyet değişkeni açısından yılmazlık düzeylerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşırken; Önder ve Gülay (2008) ve Bahadır (2009) çalışmalarında cinsiyet değişkeni açısından yılmazlık düzeylerinin anlamlı ölçüde farklılaştığı sonucuna ulaşmışlardır. Önder ve Gülay (2008) kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre psikolojik olarak daha sağlam (yılmaz)

olduklarını belirtmişlerdir. Bahadır (2009) ise erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yılmaz olduklarını tespit etmiştir.

Araştırmada yaş değişkenine göre yılmazlık düzeyleri incelendiğinde; yine cinsiyet değişkeninde olduğu gibi yılmazlığın tüm alt boyutları açısından, yaşa göre farklılıklar görülmemiştir. Buna göre; yılmazlığın tüm alt boyutlarında 21-30 yaş grubundaki matematik öğretmenlerinin, 31 ve üzeri yaş grubundaki matematik öğretmenleri ile benzer şekilde yılmazlık düzeylerine sahip oldukları belirlenmiştir.

Literatürde yaş değişkeninin yılmazlık düzeylerine etkisinin incelendiği araştırma sayısı sınırlı olmakla birlikte bu çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kırımoğlu ve diğerleri (2012), 26-30 yaş arasında olan antrenörlerin, 36-40 yaş arasında olanlara göre yılmazlığın iyimser olma/yaşama bağlı olma alt boyutunda daha iyimser olduklarını tespit etmişlerdir. Yine Kırımoğlu ve diğerleri (2012), 46 yaş ve üstünde olanların, 36-40 yaş arasında olanlara göre yılmazlığın öngörü alt boyutunda daha öngörülü olduklarını tespit etmişlerdir.

Medeni durum değişkenine göre yılmazlık düzeyleri incelendiğinde; yılmazlığın öngörü alt boyutu açısından medeni duruma göre istatistiksel açıdan önemli düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutları açısından medeni duruma göre farklılıklar görülmemiştir. Buna göre; öngörü alt boyutunda evli olan matematik öğretmenlerinin, bekâr olan matematik öğretmenlerine göre daha öngörülü oldukları belirlenmiştir.

Literatürde medeni durum değişkeninin yılmazlık düzeylerine etkisinin incelendiği araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmalarda (Kırımoğlu ve diğerleri (2010) ve Kırımoğlu ve diğerleri (2012)) medeni durum değişkeninin, tüm alt boyutları açısından yılmazlığı etkilemediği görülmektedir.

Mesleki kıdem değişkenine göre yılmazlık düzeyleri incelendiğinde; yılmazlığın lider olma alt boyutu açısından mesleki kıdeme göre istatistiksel açıdan önemli düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutları açısından mesleki kıdeme göre farklılıklar görülmemiştir. Buna göre; lider olma alt boyutunda mesleki kıdemi fazla olan matematik öğretmenlerinin, mesleki kıdemi az olan matematik öğretmenlerine göre daha fazla lider olma özelliklerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde yılmazlıkla ilgili araştırma sonuçlarına bakıldığında, mesleki kıdem değişkeninin yılmazlık düzeylerine etkisinin incelendiği çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Kırımoğlu ve diğerleri (2010) yaptıkları çalışmada, mesleki kıdem değişkeni ile yılmazlığın alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Kırımoğlu ve diğerleri (2012) ise yaptıkları çalışmada 1-5 yıl arası mesleki çalışma süresine sahip olan antrenörlerin, 11-15 yıl arası mesleki çalışma süresine sahip olan antrenörlere göre yılmazlığın girişimci olma alt boyutunda daha girişimci olduklarını tespit etmişlerdir.

Okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenine göre yılmazlık düzeyleri incelendiğinde; yılmazlığın araştırmacı olma alt boyutu açısından, okulun bulunduğu yerleşim yerine göre istatistiksel açıdan önemli düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutları açısından okulun bulunduğu yerleşim yerine göre farklılıklar görülmemiştir. Buna göre; araştırmacı olma alt boyutunda, köy-kasaba-belde ve ilçe merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerinin, il merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerine göre daha araştırmacı oldukları görülmüştür.

Literatürde öğretmenlerin görev yaptıkları okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkeninin, yılmazlık düzeylerine etkisinin incelenmesine ilişkin yapılan çalışma sayısı sınırlıdır. Kırımoğlu ve diğerleri (2010) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin çalıştıkları yer (il-ilçe-köy) değişkeni ile yılmazlığın alt boyutları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir.

Araştırmaya katılan matematik öğretmenlerinin tüm bağımsız değişkenlere göre, toplam yılmazlık ve alt boyut puanları değerlendirildiğinde yüksek düzeyde yılmazlık algısına sahip oldukları tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan genel sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir. Ulaşılan genel sonuçlar araştırmanın bağımlı değişkeni olan yılmazlık düzeylerine göre ele alınmıştır.

1. Araştırma bulgularına göre okul türü değişkeni açısından, ortaokulda görev yapan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma alt boyutunda yılmazlık düzeyleri, lisede görev yapan matematik öğretmenlerine oranla daha yüksektir. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutlarında gruplar arası farklılaşma görülmemektedir.
2. Cinsiyet değişkenine göre, erkek ve kadın matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
3. Yaş değişkenine göre 21-30 yaş aralığı ile 31 ve üzeri yaş aralığındaki matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
4. Medeni durum değişkeni ele alındığında evli olan matematik öğretmenlerinin öngörü alt boyutunda yılmazlık düzeylerinin, bekâr olan matematik öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutlarında gruplar arası farklılaşma görülmemektedir.
5. Mesleki kıdem değişkenine göre, mesleki kıdemi 11 yıl ve üzeri olan matematik öğretmenlerinin lider olma alt boyutunda yılmazlık düzeyleri, mesleki kıdemi 0-10 yıl olan matematik öğretmenlerine oranla daha yüksek bulunmuştur. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutlarında gruplar arası farklılaşma görülmemiştir.
6. Okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenine göre, köy-kasaba-belde ve ilçe merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma alt boyutunda yılmazlık düzeylerinin, il merkezinde görev yapan matematik öğretmenlerine oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Yılmazlığın diğer tüm alt boyutlarında gruplar arası farklılaşma görülmemiştir.

Araştırma bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir.

1. Bu çalışmanın ışığında matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin azalmasına sebep olan etkenlerin belirlenebilmesi için yeni araştırmalar yapılabilir.
2. 0-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip olan matematik öğretmenlerinin liderlik alt boyutunda yılmazlık düzeylerinin düşük olması göz önüne alındığında,

öğretmenliğe yeni başlayanların bulunduğu bu grubun yılmazlık düzeylerini artırmak amacıyla, bu grupta yer alan matematik öğretmenlerine, vizyonerlik, isteklilik, güven verme, benimsenme, cesaretlilik, soğukkanlılık, risk almak, uzmanlık gibi liderlik niteliklerinin geliştirilmesine yönelik fırsatlar sunulabilir. Bu bağlamda öğretmen liderliğinin teşvik edildiği bir atmosfer oluşturulup, tüm öğretmenlerin gelişimi için onlara fırsatlar sağlanabilir.

3. Matematik öğretmenlerinin araştırmacı olma alt boyutunda yılmazlık düzeylerini geliştirmeye yönelik olarak; öğretmenlere katkı ve mesleki gelişim olanağı sağlayabilecek, meraklı ve istekli olmalarını artırıcı, öğretmenlerin kendisini, öğrencisini ve okulunu geliştirmek için bir şeyler yapmaktan memnun olabilecekleri ve bu sayede meslek tatmini ve öğrenciye olan sorumluluk duygularını olumlu yönde geliştirmelerini sağlayabileceği fırsatlar sunulabilir. Buna ek olarak tüm öğretmenlere, eğitim araştırmalarında araştırmacı olarak yer alabilecek seviyede eğitim araştırmalarıyla ilgili yöntem ve teknikler konusunda bilgi sahibi olmalarına yönelik hizmet içi eğitimler verilebilir.
4. Bu araştırma sadece matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin belirlenmesine yöneliktir. Eğitim öğretimde öğretmen sorunlarının tespiti ve istendik başarılarla ulaşılmasına katkı sağlaması açısından, öğretmenlerin yılmazlık düzeylerinin belirlenebilmesi ve bu sayede gerekli önlemlerin alınabilmesi adına tüm öğretmenlere yönelik ulusal ya da bölgesel düzeyde bu tür çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbayır, Kamil ve Taş, Ziyattin (2009), **Türkiye’de Matematik Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirmeye Yönelik Öğretmen Adaylarının Görüşleri**, Journal of Qafqaz University, 26 (1), 190-197.
- Akyüz, Yahya (1983), “Çağdaş Eğitimi Kuranlar”, **Çağdaş Eğitim Düşünürleri Ders Notları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Arastaman, Gökhan ve Balcı, Ali (2013), “Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri • Educational Sciences: Theory & Practice**, 13(2), 915-928.
- Arslan, Coşkun (2010), “Öfke ve Öfkeyi İdare Etme Biçimlerinin, Stresle Başa Çıkma ve Kişilerarası Problem Çözme Açısından İncelenmesi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, 10 (1), 7-43.
- Bahadır Yılmaz, Emel (2009), **Sağlıkla İlgili Fakültelerde Eğitime Başlayan Öğrencilerin Psikolojik Sağlık Düzeyleri**, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Basım, Nejat ve Çetin, Fatih (2010), “Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği’nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, 22 (2), 104-114.
- Bayraklı, Hatice (2010), **Zihinsel Engelli ve Engelli Olmayan Çocuğa Sahip Annelerde Yılmazlığa Etki Eden Değişkenlerin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Benard, Bonnie (1991), *Fostering resiliency in kids: Protective factors in the family, school and community*. Portland, Oregon, Western Center for Drug-Free Schools and Communities. ED335781.
- Boyraz, Güler ve Sayger, Thomas V. (2011), “Psychological well-being among fathers of children with and without disabilities: The role of family cohesion, adaptability, and paternal self-Efficacy”, **American Journal of Men's Health**, 5(4), 286–296.

- Büyüköztürk, Şener (2013), **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, Eda ve Can, Gökhan (2008), “Yılmazlık Kavramı”, **Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik ve Yardım Hizmetlerinden Sorumlu Daire Başkanlığı E Dergisi**, (11), 24-27.
- Can, Gürhan (Ed.) (2013), **Eğitim Psikolojisi**, 3. Baskı, Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çelikten, Mustafa ve diğerleri (2005), “Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (19), 207-237.
- Dayıoğlu, Burcu (2008), **Resilience in University Entrance Examination Applicants: The Role of Learned Resourcefulness, Perceived Social Support and Gender**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Eminağaoğlu, Nuray (2006), **Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık (Sağlamlık)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi.
- Eitzen, D. Stanley ve Pratt, Stephan R. (1989), “Gender Differences in Coaching Philosophy: The Case of Female Basketball Teams”, **Research Quarterly Exercise and Sport**, 60 (2), 152-8.
- Gençtan, Engin (2000), **Psikanaliz ve Sonrası**, 9. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- (2004), **Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar**, 17. Basım, İstanbul: Metis Yayınları.
- Gizir, Cem Ali (2004), **Academic Resilience: An Investigation of Protective Factors Contributing to The Academic Achievement of Eighth Grade Students in Poverty**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Gizir, Cem Ali ve Aydın, Gül (2006), “Psikolojik Sağlamlık ve Ergen Gelişim Ölçeğinin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları”, **Türk PDR Dergisi**, 26, 87-99.

Güngör, Hüdayar Cihan (2014), “Aile Yılmazlığı Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 9(5), 497-512.

Gökçe, B. (1993), **Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Güçlülük ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürgan, Uğur (2006a), **Grupla Psikolojik Danışmanın Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeylerine Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

————— (2006b), “Yılmazlık Ölçeği (YÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 39 (2), 45-74.

————— (2014), “Üniversite Öğrencilerinin Yılmazlık ve İyilik Halinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, **E-Journal of New World Sciences Academy**, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.

Henderson, Nan ve Milstein, Mike M. (1996), **Resiliency in schools: Making it happen for students and educators**, Thousand Oaks, California: Corwin Press.

İnci, Fadime Hatice ve Bayık Temel, Ayla (2013), “Ailede Yenilenme ve Uyum Genel İndeksinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenilirliği”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi**, 6(4), 198-206.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem (2007), **Kültürel Psikoloji Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**, 3. Basım, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kaner, Sema (2010), “Yenilenmiş Ana-Baba Sosyal Destek Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri”, **Eğitim ve Bilim**, 157 (36), 15-29.

Kaner, Sema ve Bayraklı, Hatice (2009), “Engelli ve Engelli Olmayan Çocuklu Annelerde Yılmazlık, Sosyal Destek ve Stresle Başa Çıkma Becerileri”, **Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi**, 8 (15), 115-133.

_____ (2010), “Annelerde Yılmazlık Algısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Yayınlanmamış Araştırma Raporu.

_____ (2010a), “Anne Yılmazlık Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri”, **Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi**, 9 (17), 77-94.

_____ (2010b), “Aile Yılmazlık Ölçeği: Geliştirilmesi, Geçerliliği ve Güvenirliği”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**, 11(2), 47-62.

Kaner, Sema ve diğerleri (2011), “Anne-Babaların Yılmazlık Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**, 12(2), 63-78.

Kararımk, Özlem (2006), “Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 26, 129-139.

_____ (2007), **Deprem Yaşamış Bireylerde Psikolojik Sağlamlığa Etki Eden Kişisel Faktörlerin İncelenmesi: Bir Model Test Etme Çalışması**, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, Niyazi (2000), **Bilimsel Araştırma Teknikleri**, 9. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.

_____ (2005), **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, 15. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, Nisa Gökden (2007), **The Role of Self-Esteem, Hope and External Factors in Predicting Resilience Among Regional Boarding Elementary School Students**.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

- Kırımoğlu, Hüseyin ve diğerleri (2010), “İlk ve Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Yılmazlık Düzeylerinin İncelenmesi (Hatay İli Örneği)”, **Niğe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 4 (1), 88-97.
- Kırımoğlu, Hüseyin ve diğerleri (2012), “Türk Antrenörlerin Yılmazlık Düzeylerinin İncelenmesi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 11 (39), 115-127.
- Masten, Ann S. (2001), “Ordinary Magic: Resilience Processes in Development”, **American Psychologist**, 56 (3), 227-238.
- Onat, Gönül (2010), **Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Etkilerinin Araştırılması**, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öğülmüş, Selahiddin (2001), “Bir Kişilik Özelliği Olarak Yılmazlık”, **1.Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmaları, 29-30 Mart 2001 Bildirileri**, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- (2006), “Okullarda Şiddetin Önlenmesi Mevcut Uygulamalar ve Sonuçlar”, **Türk Eğitim Derneği Yayınları**, http://portal.ted.org.tr/yayinlar/Okullarda_Siddet.pdf. (21.02.2015)
- Önder, Alev ve Gülay, Hülya (2008), “İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağıamlığının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, 23, 192-197.
- Öz, Fatma ve Bahadır Yılmaz, Emel (2009), “Ruh Sağlığının Korunmasında Önemli Bir Kavram: Psikolojik Sağıamlık”, **Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi**, 82-89.
- Özcan, Bahadır (2005), **Anne Babaları Boşanmış ve Anne Babaları Birlikte Olan Lise Öğrencilerinin Yılmazlık Özellikleri ve Koruyucu Faktörler Açısından**

Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özer, A. Kadir (2003), **Ben Değeri Tiryakiliği**, 4. Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Sipahioğlu, Önder (2008), **Farklı Risk Gruplarındaki Ergenlerin Psikolojik Sağlamlılıklarının İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Terzi, Şerife (2005), **Özel İyi Olmaya İlişkin Psikolojik Dayanıklılık Modeli**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

————— (2006), “Kendini Toparlama Gücü Ölçeğinin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3 (26), 77-86.

————— (2008), “Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3 (29), 1-11.

————— (2008a), “Üniversite Öğrencilerinde Kendini Toparlama Gücünün İçsel Koruyucu Faktörlerle İlişkisi”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 35, 297-306.

Toprak, G. (2009), “Yılmazlık”, **Anadolu Üniversitesi, Hayatın İçinde Anadolu Haber, Haftalık İletişim Gazetesi**, (Çelen, F. & Akyayla, G. Haberi) Sayı:527, Aralık, 2009.

Walsh, Froma (2006), **Strengthening Family Resilience (2 nd ed.)**, New York: Guilford Publications.

Yalım, Desen (2007), **First Year Collage Adjustment: The Role of Coping, Ego-Resiliency, Optimism, and Gender**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Muhammet ve Aslan, Ömer (2013), “Öğretmen Motivasyonunun Artırılmasında
“ÖNKAS” Ödül Sistemi”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Özel Sayı,
286-306.

EKLER

EK 1: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

EK 2: YILMAZLIK ÖLÇEĞİ

EK 1: ARAŞTIRMAYA KATILAN MATEMATİK ÖĞRETMENLERİ KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Meslektaşım;

Bu araştırmanın amacı, ortaokul ve lise matematik öğretmenlerinin yılmazlık düzeylerinin cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum, okul türü, okulun bulunduğu yerleşim yeri gibi bağımsız değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığının ortaya çıkarılmasıdır. Elde edilen veriler yüksek lisans tez çalışması için kullanılacaktır.

Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilerinizi, ikinci bölümde yılmazlık düzeyinizi belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Ölçek ifadelerine vereceğiniz cevaplar araştırmanın sonuçları ve niteliği açısından çok önemli olup, başka bir amaçla kullanılmayacak ve gizli tutulacaktır. Adınız soyadınız istenmemektedir. Sizden istenen, tüm ifadeleri okuyup size en uygun olan seçeneği işaretlemenizdir. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Murat IRMAK

Bayburt Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İlköğretim Matematik Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

(Matematik Öğretmeni)

1. BÖLÜM

Kişisel Bilgiler

Bu bölümde öğretmenlerin kişisel bilgilerine yer verilmiştir. Lütfen aşağıdaki bilgilerden size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Okul türü

Lise Ortaokul

2. Cinsiyetiniz

Erkek Kadın

3. Yaşınız

21-30 31-40 41 ve üzeri

4. Medeni Durumunuz

Evli Bekâr

5. Mesleki Kıdeminiz

0-10 yıl 11-20 yıl 21 yıl ve üzeri

6. Okulun Bulunduğu Yerleşim Yeri

Köy-Kasaba-Belde İlçe Merkezi İl Merkezi

EK 2: YILMAZLIK ÖLÇEĞİ

ACIKLAMA: Lütfen aşağıdaki maddeleri dikkatle okuyarak her maddede yer alan ifadenin size ne derece uygun olduğuna (sizi ne derece tanımladığına) karar veriniz. Verdiğiniz karara göre aşağıdaki ifadeleri dikkate alarak yanındaki boşluklardan bir tanesine çarpı (X) işareti koyunuz. Örneğin ifadelerden bir tanesi size hiç uygun değilse “**hiç tanımlamıyor**”, size oldukça uygunsuzsa “**çok iyi tanımlıyor**” seçeneklerini işaretleyiniz. **Lütfen bütün ifadeleri cevaplayınız.**

	YILMAZLIK ÖLÇEĞİ	Tanımlama düzeyi				
		Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
	ÖLÇEKLE İLGİLİ İFADELER					
1	Genel olarak olaylara kötümser bakarım					
2	Güçlükler karşısında yılmadan, sabırla mücadele ederim					
3	Kimsenin fark edemediği yaratıcı çözüm yollarını görebilirim					
4	Atılgan bir kişi değilim					
5	İyi liderlik yapamam					
6	Kararlarımın sonuçlarına baktığımda genellikle isabetli kararlar verdiğimi görürüm					
7	Çevremdeki olanak ve fırsatları kolay görüp değerlendiririm					
8	Başarı için olabildiğince yüksek ama ulaşılabilir hedeflerim var					
9	İnanıyorum doğrular için çaba göstermek zor geliyor					
10	Kendi yaşamım üstünde kontrol sahibi değilim					
11	Parlak bir geleceğe sahip olma duygusu ve umudu içindeyim					
12	Çevremdekiler üzerinde olumlu izlenimler bırakarak onların güvenini kazanırım					
13	Meraklıyım, sorular sorar, bilmediğim şeyleri öğrenmek için araştırırım					
14	Kendimi yaşama pek bağlı hissetmiyorum					
15	İçinde yer aldığım gruplarda etkin rol oynarım					
16	Zorluklar karşısında dayanaksızım					
17	Sokulgan (arkadaş canlısı, sıcakkanlı) değilim					
18	Başkalarının üstesinden gelemeyeceği olumsuz yaşam koşulları ile baş etmeyi bilirim					
19	Kendime her zaman güvenirim					
20	Sorumluluklar üstlenmek bana zor geliyor					
21	En zor şartlarda bile kendi kendimi iyileştirme yetisine sahibim					
22	Hedeflerime ulaşmak için kendimi güdüleyebilirim					
23	İnanıyorum şeyler için sonuna kadar mücadele ederim					

YILMAZLIK ÖLÇEĞİ		Tanımlama düzeyi				
ÖLÇEKLE İLGİLİ İFADELER		Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
24	Zor olan durumları bile lehime çevirmekte hünerliyim					
25	Çıkabilecek problemleri önceden kestirerek önlemlerimi alırım					
26	Sahip olduğum özellikleri değerli bulmuyorum					
27	Çatışmalarımı çözmekte sıkıntılar yaşıyorum					
28	Zor bir durumda kaldığımda genellikle o durumdan çıkış yolumu bulabilirim					
29	Çözüm yollarını hemen görerek uygulamaya koyarım					
30	Planlar yaptığım zaman, onları sonuna kadar götürürüm					
31	Genellikle gülecek bir şeyler bulabilirim					
32	Olaylar karşısında genellikle çaresiz kaldığımı hissediyorum					
33	Rahat ve kolay iletişim kuramam					
34	Kendi biricikliğimi içinde yaşadığım toplumla çatışmadan ortaya koyabilirim					
35	Yeni insanlarla tanışmak, yeni yaşantılar beni ürkütür					
36	Kendimle barışığım					
37	Genellikle bir duruma birçok yönden bakabilirim					
38	Yaşamımı anlamsız buluyorum					
39	Yapmak zorunda olduğum şeyler için yeterli enerjiyi bulamıyorum					
40	En zor durumlarda bile kendime inancımı kaybetmem					
41	Yaşamımda azimli bir insan olmayı beceremedim					
42	Kendimi güçlü hissetmiyorum					
43	Yaşamımda üstlendiğim rollerimden zevk almıyorum					
44	Anlatım ve ifadelerimle karşımdakileri ikna edemem					
45	Sözlü ve yazılı olarak kendimi ifade etmeyi başarıyorum					
46	Diğer insanlardan gelen sinyalleri iyi okurum					
47	Problemlerin kaynağını saptayamıyorum					
48	Dertlerimi unutabilmek için yaratıcılığımı kullanabilirim					
49	Neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar veremem					
50	İnanmadığım şeyler için tehlikeleri göze almak zor geliyor					

ÖZGEÇMİŞ

1 Ocak 1984 tarihi, Bayburt ili Arpalı Kasabası doğumludur. İlk ve Ortaokulu Arpalı Kasabasında, Liseyi ise Bayburt' ta tamamladıktan sonra 2001 yılında Atatürk Üniversitesi, Erzincan Eğitim Fakültesi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümüne kaydoldu. Lisans eğitiminin bir yılını burada tamamladıktan sonra 2002 yılında yatay geçişle Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümüne kaydoldu. Bu bölümden 2005 yılında mezun olduktan sonra 2006 yılında sözleşmeli ilköğretim matematik öğretmeni olarak Erzurum'a atandı. Burada bir dönem görev yaptıktan sonra 2007 yılında Gümüşhane ili Kelkit ilçesinde kadrolu öğretmen olarak göreve başladı. Askerlik görevini 2008 yılında, aynı yerde Yedek Subay Öğretmen olarak tamamladı. 2015 yılı haziran ayından itibaren Bayburt Orta Okulunda öğretmenlik görevini sürdürmektedir. 2013 yılında da Bayburt Üniversitesi, İlköğretim Matematik Eğitimi Dalında yüksek lisans eğitimine başladı.

Özel ilgi alanları matematik eğitimi, teknoloji destekli matematik öğretimi, eğitimde disiplin ve sınıf yönetimi olup yabancı dili İngilizce'dir.